

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกระทุ่ม
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

วิจารณ์ เกิดหมื่นไวย : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
 กองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ 3 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอมือง
 จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.รังสรรค์ พาลพ่าย, 136 หน้า

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เล่มนี้จัดทำขึ้น เพื่อทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 แห่งชาติ กรณีศึกษาบ้านพระ หมู่ที่ 3 ต.หนองกระทุ่ม อ.เมือง จ.นครราชสีมา โดยทำ
 การวิจัยเพื่อค้นหาตัวชี้วัดที่ส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ ซึ่งในการ
 ประเมินต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของซิปป์โมเดล เมื่อทราบ
 ตัวชี้วัดต้องทำการกำหนดขอบเขตของการค้นหาข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและทำการคัด
 เลือกผู้ให้ข้อมูลให้ตรงกับเครื่องมือที่ใช้ในการหาข้อมูล เช่น แบบรายงานต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีการ
 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม และการจัด
 เวทีประชุมชาวบ้าน รวมทั้งการศึกษาจากข้อมูลมือสอง หลังจากที่ได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ต้องทำ
 การวิเคราะห์และตีความหมาย เพื่อแยกประเภทของข้อมูลให้อยู่ในประเภทเดียวกัน โดยใช้หลัก
 วิทยาศาสตร์ นำมาประยุกต์ใช้ร่วมในการวิเคราะห์

จากการประเมินโครงการในระยะเวลาประมาณ 10 เดือน ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้รับทราบ
 ปัญหา ข้อบกพร่อง วิธีการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านพระ ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแบบ
 แผนตามที่รัฐบาลกำหนด และอีกทั้งข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาดัง ๆ จากคณะกรรมการ
 และชาวบ้านพระทุกคนคือ ส่วนเงินกู้ที่ได้ปล่อยกู้ไปนั้นจะครบกำหนดชำระเงินเดือนพฤศจิกายน
 เป็นต้นไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

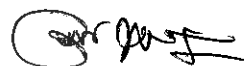
อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

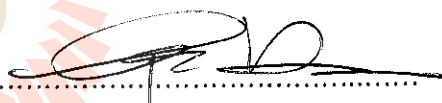

(ดร.รังสรรค์ พาลพ่าย)

คณะกรรมการสอบ

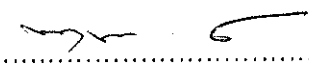

(ดร.รังสรรค์ พาลพ่าย)

(นายอุดมวิทย์ มณีวรรณ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ และการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

๒๖ มี.ค. ๒๕๔๕

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคล ต่างๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในวิชาการ และด้านการ ดำเนินงานวิจัย อาทิ เช่น

- ดร. รังสรรค์ พาลพ่าย อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข
- อาจารย์ ดร. พัฒนา กิติอาษา
- อาจารย์สุริยา สมุทคุปดี
- รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต ไชยมงคล
- รองศาสตราจารย์ ดร. ไทย ทิพย์สุวรรณกุล
- รองศาสตราจารย์ ดร. องค์การ อิทธิพรพรย์
- อาจารย์ อุดมวิทย์ มณีวรรณ อาจารย์นิเทศ
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม ประธานกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล

อำนวยความสะดวก และขอขอบพระคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่างๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษา เป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นางสาววิภารัตน์ เกิดหมื่นไวย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
 บทที่ 1 บทนำ.....	 1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	3
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ	3
 บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	 4
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	4
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544.....	5
3. แบบติดตามสังเกตการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	8
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	8
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	9
6. หลักการประเมินโครงการแบบการประเมินแบบชีพชีพอเดล.....	10
7. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ.....	12

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	15
1. วิธีการประเมินโครงการ.....	15
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	17
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	18
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	25
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	26
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	29
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	29
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม.....	43
3. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	52
4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	53
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	57
1. สรุป.....	57
2. อภิปรายผล.....	61
3. ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก.....	67

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. แผนภูมิที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ.....	11
2. แผนภูมิที่ 3.1 หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน.....	19
3. แผนภูมิที่ 3.2 หน่วยการประเมินระดับผู้รู้.....	20

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	จำนวนและร้อยละของประชากร	
	จำแนกตามลักษณะของประชากร.....	39
ตารางที่ 2	รายได้ต่อปีของประชากรคิดเป็นร้อยละ.....	41

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

จากปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่เพียงแต่ประชาชนในเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนในชนบทก็ต่างประสบกับปัญหาดังกล่าวทั้งสิ้น หนุ่มสาวที่พากันเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ ต่างถูกให้ออกจากงาน เมื่อไม่มีหนทางก็ตัดสินใจเดินทางกลับสู่ชนบทหรือบ้านเกิดของตนเอง

เมื่อเวลาผ่านไปกับการทำงานในชุดของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ก็ไม่ได้ทำให้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้นมากนัก จนมาถึงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้แถลงต่อรัฐสภาถึงแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการที่รัฐบาลเล็งเห็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนในชนบท ว่าเมื่อสังคมในชนบทมีภาวะทางเศรษฐกิจที่ดีแล้ว ปัญหาทางด้านสังคมเมืองและเศรษฐกิจในเมืองก็จะขึ้นตามไปด้วย สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจระดับรากหญ้า และการที่รัฐบาลได้ใช้เงินลงทุนให้กับชนบทนั้น ยังรวมไปถึงบุคคลากรที่มีค่าในชุมชนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่นั้นมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง โดยไม่ต้องเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ อันเป็นการลดปัญหาทางสังคมไปอีกด้านหนึ่ง

1. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท นี้มีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ลดรายจ่ายและบรรเทาเหตุฉุกเฉิน อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่มีส่วนในการบริหารเงินกองทุนให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จากโครงการหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วจึงมีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งจะต้องมีการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปของ สารนิพนธ์ (Substantive Report) ซึ่งได้ประเมินกองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นเรื่องของการศึกษาหมู่บ้านพระ

การติดตาม การดำเนินงานทุกขั้นตอนในเรื่องของการบริหารเงินกองทุนว่ามีการดำเนินงานอยู่ในขั้นตอนใด และมีอุปสรรคหรือปัญหาที่ควรจะต้องปรับปรุง แก้ไขปัญหาในส่วนใดบ้าง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ก็เพื่อให้ทราบนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลจะมีประสิทธิภาพตามที่ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้หรือไม่ และประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3

2.1.1 บ้านพระ หมู่ที่ 3 มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือ ศักยภาพของสมาชิก

2.1.2 บ้านพระ หมู่ที่ 3 มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนบ้านพระ หมู่ที่ 3 มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2.1.3 เศรษฐกิจของบ้านพระ หมู่ที่ 3 ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

2.1.4 ประชาชนในหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3 มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายตามข้อ 2.1 ว่ามีอะไรบ้าง

2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้และการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล

2.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในบ้านพระ หมู่ที่ 3 และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด

3. กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3 ในครั้งนี้ ได้แก่แนวคิดตามรูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า ชิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งมีอักษรย่อดังต่อไปนี้

C	ย่อมาจาก	Context	คือ	บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก	Input	คือ	ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก	Process	คือ	กระบวนการ
P	ย่อมาจาก	Product	คือ	ผลผลิต

ด้วยเหตุที่ใช้รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีมนี้ทำให้เห็นถึงตัวบริบท และปัจจัยนำเข้า รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ และนำมาประเมินโครงการซึ่งเรียกว่าผลผลิตนั่นเองทำให้ทราบว่าโครงการดังกล่าวหมู่บ้านพระจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จากกองทุนหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งมาระยะเวลา 10 เดือนที่ผ่านมา

4. วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาให้เข้าใจเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ที่ 3 ซึ่งผู้ทำสารนิพนธ์ได้ปฏิบัติงานอยู่

ขั้นที่ 3 ใช้รูปแบบการประเมินตามแบบ ชิฟฟ์โมเดลวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน และกำหนดตัวบ่งชี้ ตลอดจนตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยข้อมูลบางส่วนจากแบบ บร.ต่าง ๆ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมบางส่วนเป็นระยะ ๆ

ขั้นที่ 5 ประมวลสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่จะต้องเขียนสารนิพนธ์

ขั้นที่ 6 ลงมือเขียนสารนิพนธ์ บรรณานุกรม และภาคผนวกจนสมบูรณ์ตามแนวทางการจัดทำสารนิพนธ์

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษา โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านพระคาดว่าจะทำให้กองทุนหมู่บ้านพระมีรูปแบบการดำเนินการบริหารกองทุนได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน และกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านพระ

2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านพระ

3. ได้ตัวชี้วัด ความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนา เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านพระ และแนวทางวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้าน

ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 บาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 9 ประการ คือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน
3. การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
4. การติดตามการประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน
5. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
6. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง
7. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
8. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
9. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพโดยพื้นฐาน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน
2. ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
3. ส่งเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองมีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
4. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544
5. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2)

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นหลักในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. ให้มีคณะกรรมการหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า “กทบ.”
  2. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละสองปี และอาจได้รับการแต่งตั้งได้อีก
  3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ
    - ตาย
    - ลาออก
    - เป็นบุคคลล้มละลาย
    - คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
    - เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
    - ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
  4. การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด
  5. คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้
    1. กำหนดนโยบาย
    2. กำหนดแผนการจัดการหาเงินทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
    3. จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
    4. กำหนดแผนงาน และอกระเบียบ
    5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษา
    6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน
    7. แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน
    8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้
    9. เพื่อประโยชน์ ในการบริหารอาจมีคำสั่งให้ข้าราชการไปช่วยปฏิบัติงาน
- งานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ

10. รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของ กองทุนให้คณะกรรมการทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

11. การประชุมของอนุกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุมและ วินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

12. ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ตามระเบียบนี้ ได้เข้าประชุมคำตอบแทนตามอัตราที่กำหนด

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. ให้มีสำนักงาน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

2. สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการ

3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของ คณะกรรมการและของกองทุน

4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและ แนวทางการบริหารกองทุน

5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อ เตรียมความพร้อม

6. จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน

7. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ ในการพิจารณาแผน การบริหารและจัดการกองทุน

8. ให้การสนับสนุนปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการ เกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

9. ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับกองทุนและรายงานผลต่อคณะกรรมการ

10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักงานเสนอต่อ คณะกรรมการ

11. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่างๆ เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวว่

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม
2. การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามมติที่ประชุม
3. วันที่เลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จะต้องเป็นตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องช่วยกันบริหารจัดการโดยประชาชนเพื่อประชาชน ของหมู่บ้านและชุมชนเมืองร่วมกันดำเนินการ เริ่มจากการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป
2. การเลือกสรรคนดีเป็นคณะกรรมการกองทุน ทุกคนต้องพร้อมที่จะร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง และตามช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด เลือกคนดี มีความรู้ ประสบการณ์
3. ความพร้อมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับ เมื่อดำเนินการด้านเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหาร โดยความเห็นชอบ

4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกัน ดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น การรับสมาชิก การระดมเงินทุน การจัดทำบัญชี เป็นต้น

5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุน เรียบร้อยแล้ว ต้องมีความพร้อมในการขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีการขอขึ้นทะเบียนกองทุนพร้อมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง และมีการเปิด บัญชีกับธนาคารเพื่อรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลต่อไป

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน หมุนเวียนภายในหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีความ สามารถในการจัดการระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง โดยในครั้งนี้นี้รัฐได้จัดสรรงบประมาณให้ทางหมู่บ้านมาทำการบริหารและจัดการ จำนวน 1 ล้านบาท เพื่อให้การดำเนินการจัด ตั้งกองทุนหมู่บ้านเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและทุกครัวเรือน หมู่บ้านพระ จึงได้ดำเนินการร่าง ระเบียบว่าด้วยเงินกองทุนหมู่บ้านขึ้นเพื่อเป็นกฎระเบียบสำหรับการปฏิบัติของสมาชิก อันจะทำให้ กองทุนของหมู่บ้านมั่นคงและยั่งยืนอันจะส่งเสริมให้เศรษฐกิจของครัวเรือน หมู่บ้าน และประเทศ ชาติในอนาคตซึ่งระเบียบของหมู่บ้านพระได้กล่าวถึง

1. ที่ตั้งกองทุน
2. วัตถุประสงค์
3. แหล่งมาของกองทุน
4. คุณสมบัติของสมาชิก
5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก
6. การพิจารณาคุณสมบัติ
7. สมาชิกขาดหรือพ้นจากสภาพการเป็นสมาชิก
8. การคิดค่าธรรมเนียม การจัดสรรกำไรประจำปี
9. เงินรับฝาก ประเภทการกู้ยืมเงิน อัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ
10. ลักษณะโครงการ วงเงินกู้ การชำระคืนเงินกู้
11. คณะกรรมการกองทุน
12. อำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการกองทุน

13. การติดตามเงินกู้ การตรวจสอบเงินกู้

14. การทำสัญญาเงินกู้

15. การมอบอำนาจ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก)

6. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล

แนวคิดและรูปแบบการประเมินซิฟฟ์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน

สตัฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

และสตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินซิฟฟ์ (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็น ปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินโครงการ

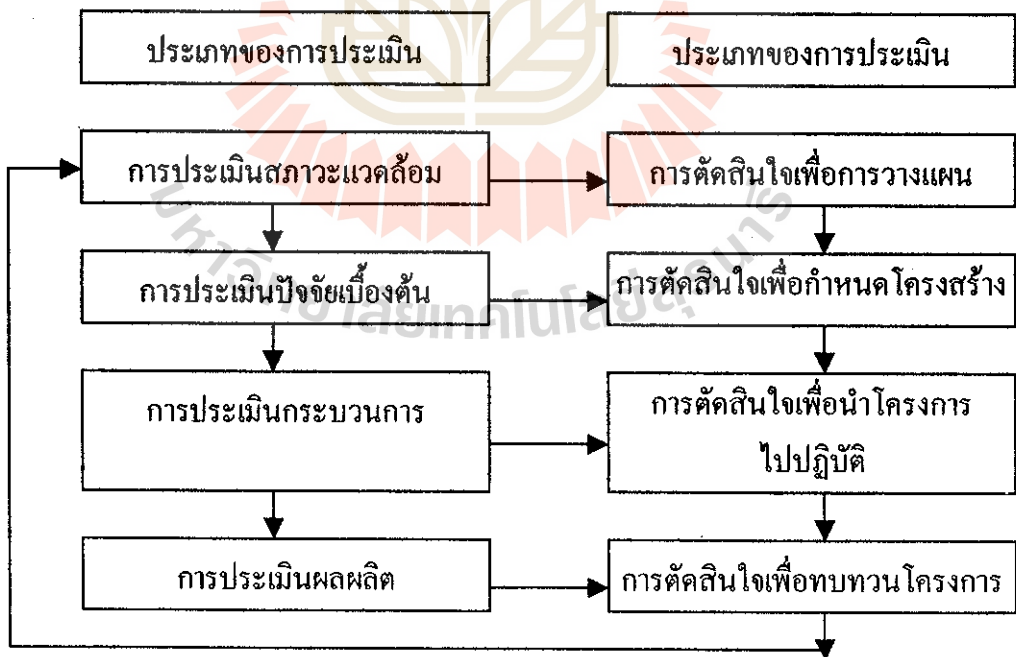
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการ ขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ โดยการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ ให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

และสตีฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้กรอบความคิดทฤษฎีในการประเมิน โดยใช้รูปแบบของการประเมินแบบ ซิฟฟ์โมเดล ดังกล่าวแล้ว

7. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ

จากข่าวตามเอกสารที่ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้ค้นเจอมีข้อความไว้ว่า จากการปล่อยเงินลงไป 1 ปี ขณะนี้ชุมชนเข้มแข็งสัปดาห์ที่เปอร์เซ็นต์มีพอสมควร ส่วนใหญ่เข้มแข็งอยู่เดิมแล้วกองทุนหมู่บ้านไปทำให้วิ่งไปได้เร็วขึ้น ตอนนี้เร็วเกินไปที่จะไปไม่ว่าเงินกองทุนหมู่บ้านทำให้ชุมชนเข้มแข็งแต่กองทุนหมู่บ้านไปช่วยเสริมกิจกรรมให้เขา ทำให้มีตัวอย่างดี ๆ เกิดขึ้นในทุกจังหวัด

“บัณฑิตกองทุน” ช่วยเสริมความเข้มแข็งให้คณะกรรมการกองทุนได้แค่ไหน โครงการนี้เป็นโครงการระยะสั้นและมีวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น เรื่องการจ้างงาน การสร้างคน พัฒนากำลังคนของประเทศ เมื่อบัณฑิตมีประสบการณ์จะไปทำงานธุรกิจ ไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็สามารถทำได้ อย่างน้อยก็เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศอย่างหนึ่ง

ส่วนเรื่องการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านคงได้แก่ที่กระบวนการเรียน การสอน การฝึกอบรมของเด็กในช่วง 10 เดือน ในกระบวนการนี้บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปเก็บข้อมูลชุมชนเป็นรายหมู่บ้าน องค์ความรู้ตรงนั้นมีคุณค่าต่องานของกองทุนหมู่บ้านในระยะยาวเหมือนเขาได้ทำวิจัยให้ 70,000 กว่าหมู่บ้าน เป็นทุนทางข้อมูล แต่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งของกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือไม่แน่นอนอย่าไปหวัง ฉะนั้น สิ่งที่ต้องจับประเด็นว่าบัณฑิตชุมชนจะไปสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นไปได้ (ที่มา : หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันจันทร์ที่ 17 - วันพุธที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2545)

“แนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน” งานพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า กลไกการทำงานที่ผูกมัดอยู่กับระบบราชการเพียงฝ่ายเดียวนั้น มักไม่เกิดผลในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเท่าใดนัก การทำงานของราชการบางหน่วยในขณะนี้ มีความล่าช้ากว่าชาวบ้านอีก

แนวทางการบริหารจัดการ “กองทุนหมู่บ้าน” ที่จะจัดตั้งขึ้นนี้ ควรมีความหลากหลายระดมความร่วมมือทั้งจากส่วนราชการ และกลุ่มประชาคมให้มาทำงานร่วมกัน เน้นการกระจายอำนาจเป็นหลัก และควรมีองค์กรใน 3 ระดับ คือ

1. ระดับชาวบ้าน คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. ระดับอำเภอ - จังหวัด เป็นพี่เลี้ยง หรือที่ปรึกษา คอยให้ข้อเสนอแนะ

และติดตามประเมินผล

3. กรรมการระดับชาติ เป็นหน่วยงานกำหนดนโยบายและทิศทาง คิดกรอบระเบียบกติกาที่เปิดกว้าง รวมทั้งสร้างสำนักงานสนับสนุนการติดตามที่เป็นเอกภาพ

แนวทางการดำเนินงาน ก่อนที่เงินจะลงตรงสู่หมู่บ้าน ควรมีกระบวนการ “เตรียมความพร้อมหมู่บ้าน” และ “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” ในชุมชนก่อน ตั้งแต่การสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการ “กองทุน” ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร “จุดแข็ง - จุดอ่อน” ในการทำงานอยู่ที่ไหน เราจะใช้ “จุดแข็ง” ไปลบ “จุดอ่อน” ที่หมู่บ้านของเรามีอยู่ได้อย่างไร มีการสำรวจปัญหาและความต้องการ ตลอดจนกำหนดแผนงานร่วมกันของคนในชุมชนหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

กิจกรรมและงบประมาณที่จะใช้ควรยึดเอา “ทุนเดิม” หรือ “พลัง” ที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้วมาใช้เป็นหลัก งบประมาณที่ใช้ไม่จำเป็นต้อง 1 ล้านบาทเสมอไป ควรยึดเอา “แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง” ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว หรือกำลังจัดทำอยู่เป็นตัวตั้ง งานนี้เปรียบเสมือนว่าเรากำลังสร้าง “คณะรัฐมนตรีหมู่บ้าน” หรือ “กรม.หมู่บ้าน” ขึ้นมาแล้วย่อส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ซึ่งว่าด้วยเรื่องชุมชนเข้มแข็ง การปฏิรูประบบราชการ และการรู้เท่าทันโลก เชื่อมเข้าสู่แผนของชุมชน

การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านเพื่อสนับสนุนให้หมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ (ประมาณ 80,000 หมู่บ้าน) มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการ “เตรียมความพร้อม” ผู้ที่จะไปทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนอย่างเป็นระบบ

ระดับหมู่บ้าน

1. สรุปบทเรียนจากการจัดการกองทุนที่ผ่านมาของหมู่บ้าน และควรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมู่บ้านอื่น ๆ
2. เปิดเวทีชาวบ้าน สร้างความรู้ความเข้าใจและวางแนวทางการบริหารจัดการกองทุนร่วมกัน
3. เตรียมคน เตรียมบทเรียน และความรู้ประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน ราษฎรชาวบ้าน
4. มีการสำรวจข้อมูล ทรัพยากร กลุ่มอาชีพ จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน โดยผ่าน “แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง”
5. สร้างจิตสำนึก “เพื่อส่วนรวม” ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน นำสถาบันศาสนา มาช่วยกล่อมเกลาจิตใจ
6. ให้หมู่บ้านที่มีความพร้อมเป็นโครงการนำร่อง ส่วนหมู่บ้านที่ยังไม่พร้อมให้ไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกับหมู่บ้านนำร่อง

7. สถานที่ทำการ (สำนักงาน) อาจใช้วัด สุเหร่า โบสถ์คริสต์ เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของประชาชน โดยกันพื้นที่บางส่วนมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ระดับนโยบาย

1. รัฐบาลควรขอความร่วมมือจากภาคเอกชน (ทั้งองค์กรสาธารณประโยชน์และองค์กรธุรกิจ) ให้เข้ามาร่วมทำงาน
2. ควรใช้พื้นที่ระดับจังหวัดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ โดยจัดให้มี
  - 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจในการกิจที่สำคัญนี้
  - 2) ระบุพื้นที่ปฏิบัติการ
  - 3) กำหนดแผนปฏิบัติการของหน่วยสนับสนุน หนึ่งการใช้รูปแบบเตรียมการที่เป็นทางการ อาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือภายในท้องถิ่น
3. รัฐบาลและองค์กรสนับสนุนอื่น ๆ อาทิธนาคารออมสิน สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ฯลฯ ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อสนับสนุนองค์กรเอกชนที่ไม่มีงบประมาณทำงาน ให้สามารถเข้าร่วมในการเตรียมความพร้อมหมู่บ้านได้
4. หน่วยสนับสนุนเพื่อเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน ควรทำงานต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี เพื่อช่วยเสริมความรู้ ทักษะการจัดการ และช่วยคลี่คลายปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น
5. การประชาสัมพันธ์เรื่องกองทุนหมู่บ้าน ควรดำเนินการอย่างฉับไว หลากหลาย ชัดเจน ตรงประเด็น และเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ที่มา : หนังสือพิมพ์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปีที่ 1 ฉบับที่ 11 มีนาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2544)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะ หมู่บ้านพระ ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้ทำสารนิพนธ์ได้เข้าไปปฏิบัติงานตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีรูปแบบและวิธีดำเนินการประเมินโครงการดังนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านพระนี้ ผู้จัดทำสารนิพนธ์ใช้รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ เป็นรูปแบบการประเมินที่มีหลักการของการประเมินที่เป็นระบบ โดยมีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการ ที่จะทำได้สารสนเทศเพื่อที่จะนำไปใช้ประกอบการพิจารณาการตัดสินใจที่เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินที่นำเสนอแนวคิดในรูปแบบนี้ คือ สดףเฟิลบีม ซึ่งได้กล่าวเบื้องต้นมาแล้วในบทที่ 1 และบทที่ 2 ส่วนในบทที่ 3 จะบอกถึงรายละเอียดของการประเมินดังนี้

1.1 การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะในด้านความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ วิธีการประเมินสถานะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

(1) Contingency Mode เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and pressure outside of the immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การประเมินความเข้มแข็งของชุมชน แนวโน้มกองทุนหมู่บ้านในอนาคต ศักยภาพของหมู่บ้านในอนาคต เป็นต้น

(2) Congruence Mode เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เรา

ทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประเมินสถานะแวดล้อม จะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับระบบ

1.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดหมายของโครงการหรือไม่ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร เช่น ควรจัดการวางแผนการประชุมอย่างไรให้สมาชิกมารวมกลุ่มกันได้ เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น รูปแบบของคำถามที่ใช้ถามมีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะสามารถกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่ และจะประสบความสำเร็จหรือไม่ วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ฯลฯ คำถามเหล่านี้จะแสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น เพื่อที่จะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธีเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในบทที่ 1 และที่ได้บอกวัตถุประสงค์ของโครงการไว้แล้ว

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

2. เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจการวางแผน

3. เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งต่อไปนี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านพระ วิธีการดำเนินการของคณะกรรมการกองทุน ความเข้าใจของชาวบ้านในโครงการนี้เป็นต้น

2. เกี่ยวกับการวางแผนโครงการและการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการโครงการระหว่างการดำเนินโครงการนั้น เช่น การเจาะจงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้กู้เงิน เป็นต้น

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่าง โครงการ เป็นต้นว่า เกิดอะไรขึ้นกับกองทุนหมู่บ้านพระ สารนิเทศที่ได้มานั้นจะให้ประโยชน์กับชาวบ้านมากน้อยเพียงใด ทำไมกองทุนหมู่บ้านจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ในการรวบรวมสารนิเทศ จะต้องใช้วิธีการทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น วิเคราะห์ปฏิกิริยาของชาวบ้านที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน การบันทึกอย่างอิสระของผู้จัดทำสารนิพนธ์ การสัมภาษณ์ การบันทึกการประชุมของคณะกรรมการ การบันทึกความคิดเห็นของกลุ่มผู้กู้เงิน เป็นต้น

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย ระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมสิ่งต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกันกับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมกัน

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือ กำลังจะบรรลุวัตถุประสงค์ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้น ได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งไว้หรือไม่

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เรื่องที่สำคัญในการจัดทำโครงการนี้ก็คือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งภายในหมู่บ้านพระ ซึ่งผู้จัดทำสารนิพนธ์จะอธิบายความหมายของประชากรและกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งวิธีการสุ่มตัวอย่างให้เข้าใจ ดังนี้

ประชากรในทางการวิจัย คือ กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องศึกษาหาข้อมูล ซึ่งเป็นทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ คณะกรรมการกองทุน กลุ่มผู้กู้เงิน ชาวบ้าน จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน สมาชิกในครัวเรือน ตัวเลี้ยง ห้วย หนอง คลอง บึง ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนเงินคงเหลือ กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจศพในหมู่บ้าน เป็นต้น

ความสำคัญของประชากร ถ้าไม่มีการกำหนดประชากรที่ต้องการศึกษาให้มีความชัดเจน จะส่งผลต่อการทำให้ขอบเขตของการศึกษาไม่มีทิศทางที่ชัดเจน รวมถึงการสำรวจข้อมูลจะไม่มีกรอบที่ชัดเจน ตลอดจนการสรุปผลอ้างอิงก็ไม่สามารถทำได้ ทำให้เกิดปัญหาต่อทั้งความเที่ยงตรงภายในและความเที่ยงตรงภายนอกของการวิจัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการกำหนดประชากรของการวิจัยมีความสำคัญคือ เพื่อให้มีกรอบของการศึกษาวิจัยที่ชัดเจนเกี่ยวกับประชากร การกำหนดประชากรที่ชัดเจนช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่าประชากรของการวิจัยประกอบด้วยอะไรบ้างและไม่รวมอะไรบ้าง เช่น วัตถุประสงค์ของผู้วิจัยต้องการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนภายในหมู่บ้านพระ

ที่มีกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลได้จัดสรรมาให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชาวบ้านของหมู่บ้านพระ เป็นต้น

หลักเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ

1. ประเด็นสำคัญ หรือลักษณะของข้อมูลที่ต้องการจะกำหนดว่าผู้ให้ข้อมูลควรจะเป็นใคร อาชีพอะไร อายุเท่าไร การศึกษา ประสบการณ์
2. เป็นหน้าที่ของนักวิจัยที่จะต้องตรวจสอบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นคนที่มีความรู้ และสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการ
3. การประยุกต์ใช้หลักไตรมิติในการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวคือนักวิจัยจะต้องพยายามเลือกผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มให้ครอบคลุมให้มากที่สุด โดยการกำหนดเป็นเกณฑ์กว้างๆ 3 ชุด เช่น (มาก ปานกลาง น้อย) หรือ (รวบ ปานกลาง จน)

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณ และในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ

ในการกำหนดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ได้กำหนดตัวชี้วัดตามกรอบความคิดทฤษฎีเชิงระบบหรือตามกรอบการประเมินแบบ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) ดังที่กล่าวมาแล้วตอนต้นของบทที่ 1 ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวชี้วัดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ (หน่วยระบบ A) ได้แก่

- 1.1 ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)
- 1.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)
- 1.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)
- 1.4 ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator)

2. ตัวชี้วัดของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้รู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) ได้แก่

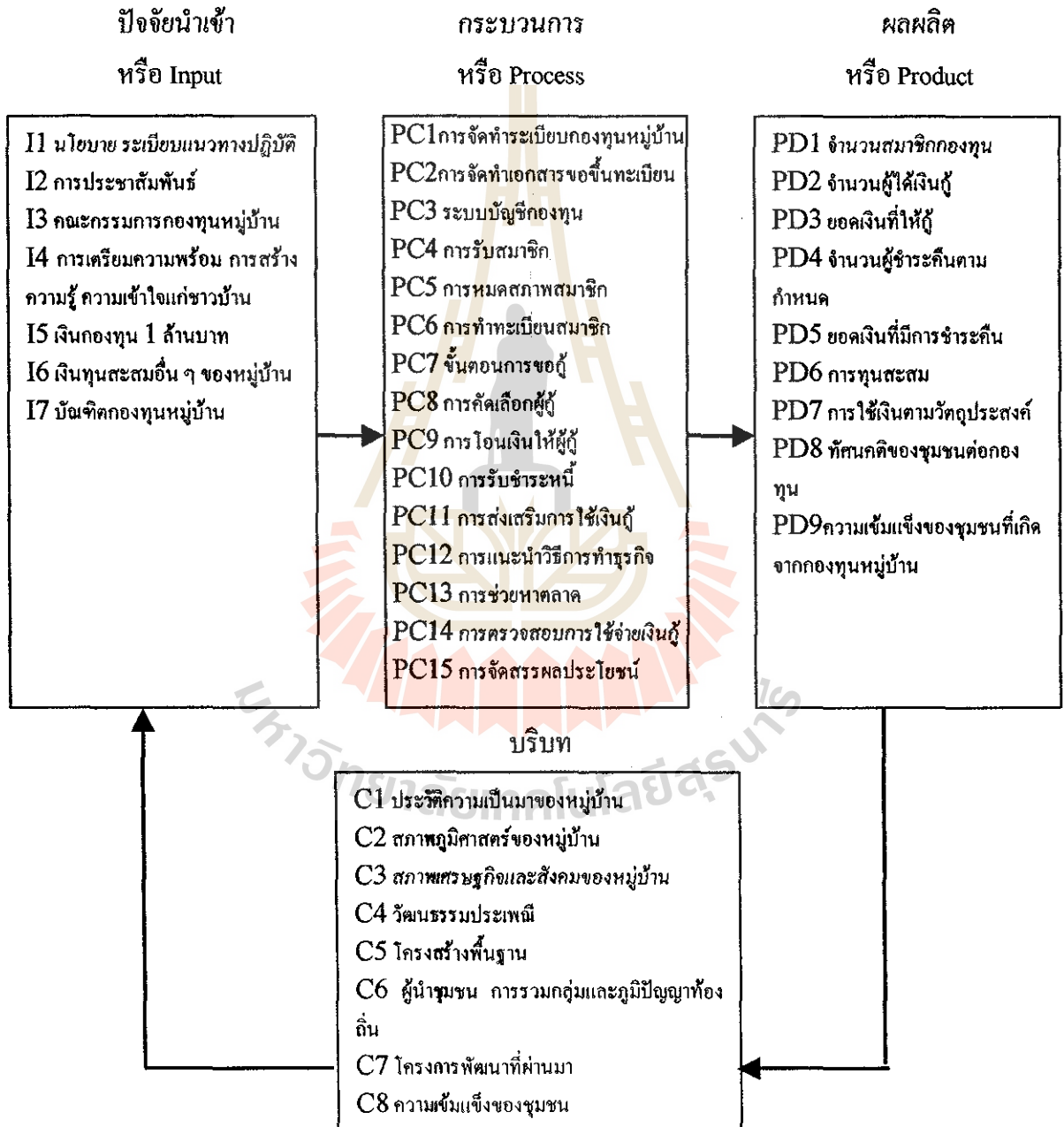
- 1.1 ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)
- 1.2 ตัวชี้วัดบริบท (Input Indicator)
- 1.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

1.4 ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator)

ตัวแปร หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาการประเมิน อาจจะมีค่าคงที่หรือแปรเปลี่ยนไปได้ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและโครงสร้างของการประเมินที่ผู้จัดทำกำลังศึกษาอยู่

หน่วยระบบ A หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน

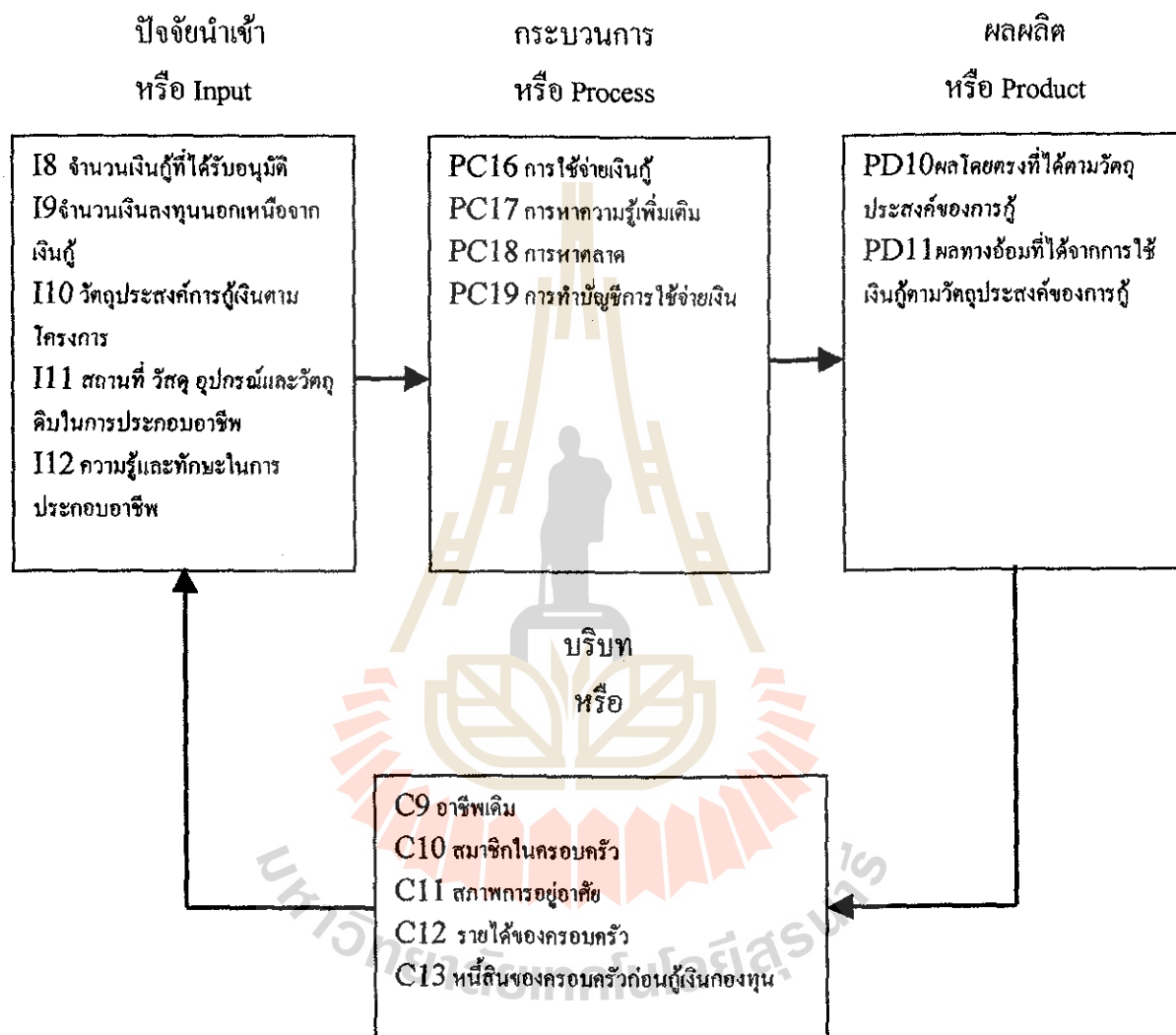
หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน

แผนภูมิที่ 3.1 หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน

หน่วยระบบ B หน่วยการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้)

หน่วยการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้)

แผนภูมิที่ 3.2 หน่วยการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้)

จากรูปภาพที่แสดงโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
2. หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

ดังนั้นในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นไปตามกรอบความคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งได้รายการตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

1. ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ประกอบด้วย
  - 1.1 ความยากจนของประเทศ
  - 1.2 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
  - 1.3 ความเคื่อนร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
  - 1.4 ความล้มสลายของท้องถิ่นชนบท
  - 1.5 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ
  - 1.6 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
  - 1.7 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
2. ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น
  - 1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
  - 1.2 สภาพปัจจุบัน
  - 1.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
  - 1.4 ด้านวัฒนธรรม
  - 1.5 ผู้นำและการเมืองการปกครอง
  - 1.6 ความเข้มแข็งของชุมชน

ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

1. นโยบาย ระเบียบแนวทางปฏิบัติ
2. การประชาสัมพันธ์
3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
4. การเตรียมความพร้อม การสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน
5. เงิน 1 ล้านบาท
6. เงินทุนสะสมอื่นๆ ของหมู่บ้าน
7. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

1. การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
2. การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน
3. ระบบบัญชีกองทุน
4. การรับสมาชิก
5. การทดสอบสภาพสมาชิก
6. การทำทะเบียนสมาชิก
7. ขั้นตอนการขอกู้
8. การคัดเลือกผู้กู้
9. การโอนเงินให้ผู้กู้
10. การรับชำระหนี้
11. การส่งเสริมการใช้เงินกู้
12. การแนะนำวิธีการทำธุรกิจ
13. การช่วยเหลือตลาด
14. การตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน
15. การจัดสรรผลประโยชน์

ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator)

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
  - 1.1 จำนวนสมาชิกกองทุน
  - 1.2 จำนวนผู้ได้เงินกู้
  - 1.3 ยอดเงินที่ให้กู้
  - 1.4 จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด

- 1.5 ยอดเงินที่มีการชำระคืน
- 1.6 การทุนสะสม
- 1.7 การใช้เงินตามวัตถุประสงค์
- 1.8 ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน
- 1.9 ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

- 1.1 จำนวนสมาชิกกองทุน
- 1.2 จำนวนผู้ที่กู้ได้
- 1.3 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
- 1.4 การขยายกิจการของผู้กู้
- 1.4 การเกิดกิจการใหม่ในท้องถิ่น

3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

- 1.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
- 1.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
- 1.3 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

(2) ตัวชี้วัดของหน่วยระบบการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้) (หน่วยระบบ B)

ได้แก่

ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

1. ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ประกอบด้วย

- 1.1 ความยากจนของประเทศ
- 1.2 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
- 1.3 ความเดือนร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
- 1.4 ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท
- 1.5 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ
- 1.6 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
- 1.7 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

2. ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
- 1.2 สภาพปัจจุบัน

- 1.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
- 1.4 ด้านวัฒนธรรมและค่านิยมของชาวบ้าน
- 1.5 ข้อมูลด้านอื่นๆ
3. ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบด้วย
  - 1.1 อาชีพเดิม
  - 1.2 สมาชิกในครอบครัว
  - 1.3 สภาพการอยู่อาศัย
  - 1.4 รายได้ของครอบครัว
  - 1.5 หนี้สินของครอบครัวก่อนกู้เงินกองทุน

ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ
2. จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
3. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ
4. สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

1. การใช้จ่ายเงินกู้
2. การหาความรู้เพิ่มเติม
3. การหาตลาด
4. การทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน

ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator)

1. ผลโดยตรง (Immediate Result)
3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A หน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัวต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้กู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้น เงินที่ผู้กู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบเพราะหน่วยระบบ A ประเมินความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วย

ระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้ที่ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้ากับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วยเช่นกัน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการจัดทำสารนิพนธ์นี้ผู้จัดทำได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะหลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการได้มาของข้อมูล ดังนั้นผู้จัดทำได้เลือกเครื่องมือที่สามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้สอดคล้อง กับความต้องการในการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งได้ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหรือจากกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือไม่ค่อยออกหรือเขียนหนังสือไม่ค่อยได้ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้านและ ทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นเป็นข้อมูลที่ชัดเจน ครบถ้วน แต่การสัมภาษณ์ใช้เวลาค่อนข้างนานมาก และนำมาสรุปได้แบบ บรร.ต่าง ๆ

2. การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน เป็นการเชิญตัวแทนของครัวเรือนมาทำการประชุมเพื่อปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ จากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านที่ผ่านมาระยะเวลาหนึ่งแล้ว และทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมอีกทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำมาประเมินผลการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ในการจัดทำสารนิพนธ์ผู้จัดทำได้จัดประชุมเวทีชาวบ้านพร้อมกับการจัดประชุมเวทีตำบลพร้อมกัน เพราะเชิญตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านประมาณหมู่บ้านละ 5 - 8 คน มาพูดคุยถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งหมด 8 หมู่บ้านในตำบลหนองกระทุ่มนี้ และนำมาสรุปได้แบบ บรร.ต่าง ๆ

3. การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่ผู้จัดทำสารนิพนธ์สร้างขึ้นเองเพื่อใช้ในการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้าน หรือปฏิกิริยาของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลในช่วงระยะเวลาทำการประเมินโครงการคือระยะเวลาประมาณ 10 เดือน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากเดิมเพิ่มมากขึ้นอีก โดยมีการสังเกตและนำมาจดบันทึกไว้ทันทีเพื่อมิให้ข้อมูลตกหล่น และได้ข้อมูลทันเหตุการณ์นั้น เช่น การสังเกตความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การสังเกตกลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งจะมิให้กลุ่มบุคคลนั้นได้รู้ตัวเลยและจะได้พฤติกรรมที่เป็นจริงในการแสดงออกมา และนำมาสรุปได้แบบ บรร.ต่าง ๆ

4. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรายการข้อคำถามที่ผู้จัดทำสารนิพนธ์จัดส่งให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ใช้ตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการ ซึ่งอาจเป็นคำถาม

ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้ตอบเอง เช่น ใช้แบบสอบถามให้กับกลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อได้ทราบปัญหาในการจัดตั้งกองทุนว่ามีอะไรบ้าง หรือมีอุปสรรคอะไรหรือไม่ อยากให้เงินกองทุนนี้เกิดประโยชน์ในด้านใดบ้าง หรือใช้กับกลุ่มผู้กู้ยืมเงิน ว่าได้เงินไปแล้วนำไปประกอบอาชีพอะไรมีประโยชน์มากน้อยเพียงไร เงินทุนเพียงพอหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งคำถามที่ใช้ในแบบสอบถาม มักเป็นคำถามที่ตรงไม่ซับซ้อนผู้อ่านเห็นแล้วตอบได้จากความรู้สึกของผู้อ่านจริงๆ และนำมาสรุปข้อมูล ตามแบบ บร. ต่าง ๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายหรือเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการจัดทำสารนิพนธ์นั่นเอง

แหล่งของข้อมูล หมายถึง แหล่งที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคน เอกสาร วัตถุ หรือสถานการณ์ ที่สามารถให้ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่กำหนดได้ เพื่อใช้ตอบประเด็นคำถาม ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งแหล่งของข้อมูลที่ยังจัดทำสารนิพนธ์ได้ทำมีอยู่ 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีผู้ประเมินสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การจัดประชุมเวที เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีผู้ประเมินได้เลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว เช่น เอกสารจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้าน ความหนาแน่นของประชากร แผนผังหมู่บ้านและตำบล แผนพัฒนาตำบล เป็นต้น

ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลที่ยังจัดทำสารนิพนธ์จัดเก็บมาได้จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติได้หลากหลายวิธี เช่น รายได้ของชาวบ้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อายุโดยเฉลี่ยของชาวบ้าน จำนวนเด็กในวัยเรียน เด็กทารก ผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ที่เป็นการบรรยายความเกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างจากข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น ความเข้าใจของชาวบ้าน

เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านหลังจากมีการกู้เงินกองทุนมาประกอบอาชีพ เป็นต้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้จัดทำสารนิพนธ์มีวิธีการเก็บรวมข้อมูลที่นำมาพิจารณาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการ มีดังนี้

1. การสัมภาษณ์
2. การสังเกต
3. การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน
4. การใช้แบบสอบถาม

ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดไว้แล้วในตอนต้นของหัวข้อที่ 4 ที่กล่าวรายละเอียดไว้แล้ว นั้น

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูล และตัวชี้วัด เป็นขั้นตอนของการกำหนดข้อมูลจากการวิเคราะห์จุดประสงค์ที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วนั้น ว่าเป็นข้อมูลที่อยู่ในลักษณะใด ระดับของข้อมูลใด และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของข้อมูลตามที่ต้องการได้
2. กำหนดแหล่งข้อมูล เป็นขั้นตอนของการพิจารณาแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลอยู่ที่ไหน พร้อมกับกำหนดขอบเขตของข้อมูลที่จะมีข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับความต้องการในการประเมิน โครงการหรือไม่ เช่นหากต้องการจำนวนครัวเรือนทั้งหมดภายในหมู่บ้าน ต้องหาข้อมูลจาก จปฐ. ของสำนักงานพัฒนาชุมชนเป็นผู้จัดทำแบบสำรวจขึ้นเพื่อจะได้ข้อมูลที่ละเอียด คือ ทราบจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้ โดยเฉลี่ย เป็นต้น
3. เลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยจะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ตรงกับข้อมูลที่จะจัดเก็บ เช่น หากอยากจะทราบเงินกองทุนนำไปใช้อะไรบ้าง ต้องเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้กู้เงินไปเพื่อให้ทราบข้อมูลมา หรือ เงินกองทุนคงเหลือเท่าไร ก็จะต้องเลือกกลุ่มตัวอย่างจากคณะกรรมการกองทุน เป็นต้น
4. เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่มีหลากหลายวิธี ที่มีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้จัดทำสารนิพนธ์จึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ในการประเมินครั้งนี้
5. สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเลือกสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อที่จะได้เครื่องมือที่มีคุณภาพที่

สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเชื่อถือได้ เช่น การออกแบบแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้คำถามในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสม คิดก่อนทำการสัมภาษณ์ เป็นต้น

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นวิธีการขั้นสุดท้ายของการรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จริง ซึ่งก่อนจะออกเก็บรวบรวมข้อมูลผู้จัดทำต้องวางแผนและเตรียมการวิธีการดำเนินการ เพื่อที่จะได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน เช่น ในการจัดประชุมเวทีชาวบ้านต้องมีการวางแผนก่อนการจัดประชุมพร้อมกับเตรียมแบบสอบถาม หรือแบบฟอร์มเอกสารให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้ตอบคำถาม อีกทั้งวาระการประชุมก็ต้องจัดเตรียมเพื่อที่ผู้มาประชุมจะได้รู้วาระต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดกระทำให้เป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความและสรุปความ ของผู้จัดทำสารนิพนธ์เอง โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูล แล้วนำมาดำเนินการวิเคราะห์โดยการเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ระดับของข้อมูล แล้วนำข้อมูลนั้นๆ มาคำนวณด้วยมือ หรือ เครื่องคำนวณ เป็นต้น

ประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ เช่น การแจกแจงความถี่ การวัดค่ากลางของข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต มัธยฐาน และฐานนิยมของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นที่กำหนดให้ แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ เช่น การสรุปแบบสอบถามจากความคิดของชาวบ้านทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน สรุปรายงานการประชุมเวทีชาวบ้าน สรุปจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ไป เช่น การสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพของครัวเรือนในสมัยก่อน เป็นต้น ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ หรือความคิดเห็นตามที่ได้ยกตัวอย่างไว้แล้วข้างต้น โดยการนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ นำมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักของตรรกะ เพื่อหาข้อสรุปของข้อมูลที่สามารถนำไปอธิบายไว้ในแบบ บร. ต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนิยามอย่างกว้างๆ สำหรับปรากฏการณ์ที่มุ่งอธิบาย

ขั้นตอนที่ 2 ระบุข้อสมมุติฐานนำทางที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์เบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปรากฏการณ์ที่ใกล้เคียงและมีคำอธิบายอยู่แล้ว

ขั้นตอนที่ 4 ถ้าสมมุติฐานไม่สอดคล้องกับข้อมูลในการวิเคราะห์อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อสมมุติฐานได้

ขั้นตอนที่ 5 ถ้าพบปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งกัน หลังจากการวิเคราะห์จะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อสมมุติฐานใหม่

ขั้นตอนที่ 6 กระบวนการในขั้นตอนที่ 5 ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งได้ข้อสรุป ของปรากฏการณ์โดยไม่มีข้อขัดแย้ง

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

บริบทระดับประเทศ

ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

1. ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ

ปัจจุบันสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและการลงทุนของโลกได้เปลี่ยนไป ประกอบกับวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างกว้างขวาง ทำให้การจัดเก็บภาษีอากรของรัฐต่ำกว่าเป้าหมาย ในขณะที่ภาระหนี้สาธารณะของประเทศเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อฐานะการเงินการคลังของรัฐบาล ดังนั้น คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน จึงเห็นสมควรที่จะปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุนและหลักเกณฑ์การให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากรใหม่ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในอนาคตมากขึ้น

ในการปรับปรุงนโยบายส่งเสริมการลงทุนนั้น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้พยายามให้นโยบายส่งเสริมการลงทุนมีความคงที่มากที่สุด และรักษาความน่าลงทุนในประเทศไว้ เนื่องจากหากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายมากเกินไป อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นใจของนักลงทุนได้ ในขณะที่การให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีต้องดำเนินไปอย่างคุ้มค่าเพื่อลงภาระของรัฐ นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การพิจารณาอนุมัติให้การส่งเสริมต้องมีความโปร่งใส ไม่ซับซ้อน พร้อมทั้งมีระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการให้การส่งเสริมการลงทุนที่มีประสิทธิภาพ สำหรับกระบวนการในการปรับปรุงนโยบายส่งเสริมการลงทุนนั้น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้เปิดกว้างให้มีการระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนหลายครั้งทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค และ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้ความเห็นชอบกำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนใหม่ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2543 ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้สิทธิและประโยชน์ ภาษีอากร โดยให้สิทธิและประโยชน์แก่โครงการที่มีผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจอย่างแท้จริงและใช้หลักการบริหารและการกำกับดูแลองค์กรที่ดี (Good Governance) ในการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร โดยกำหนดให้ผู้ได้รับส่งเสริมต้องรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ ที่ได้รับส่งเสริมเพื่อให้คณะกรรมการได้ตรวจสอบก่อนใช้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากรในปีนั้น ๆ

2. สนับสนุนให้อุตสาหกรรมพัฒนาระบบคุณภาพและมาตรฐานการผลิต เพื่อแข่งขันในตลาดโลกโดยกำหนดให้ผู้ได้รับการส่งเสริมทุกรายที่มีโครงการลงทุนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) ต้องดำเนินการให้ได้รับใบรับรองระบบคุณภาพตามมาตรฐาน ISO 9000 หรือมาตรฐานสากลอื่นที่เทียบเท่า

3. ปรับมาตรการส่งเสริมให้สอดคล้องกับข้อตกลงด้านการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศ โดยการยกเลิกเงื่อนไขการส่งออกและการใช้ชิ้นส่วนในประเทศ

4. สนับสนุนการลงทุนเป็นพิเศษในภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่มีรายได้ต่ำ และมีสิ่งเอื้ออำนวยต่อการลงทุนน้อย โดยให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากรสูงสุด

5. ยังคงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมโดยกำหนดเงื่อนไขเงินลงทุนขั้นต่ำของโครงการที่จะได้รับการส่งเสริมเพียง 1 ล้านบาท (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน)

6. ให้ความสำคัญแก่กิจการเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร กิจการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ กิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และบริการพื้นฐานกิจการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม และอุตสาหกรรมเป้าหมาย (ที่มา : รายงานประจำปี 2543 ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน)

การดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

นโยบายการเงินเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับนโยบายการคลัง แต่่นโยบายการคลัง ดูแลเรื่องการเงินการคลังและการใช้จ่ายของภาครัฐ ในขณะที่นโยบายการเงินจะดูแลเรื่องสภาพคล่องของระบบการเงินระดับของอัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินและตลาดสินเชื่อ รวมถึงผลที่เกิดขึ้นต่อทิศทางและระดับของอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อให้ตัวแปรเหล่านี้เคลื่อนไหวอยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ และต่อการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าจะเปรียบเทียบกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ซึ่งอาจจะมีหลายเป้าหมาย เป้าหมายของนโยบายการเงินจะมีอยู่เป้าหมายเดียวไม่เปลี่ยนแปลง นั่นก็คือ การรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ ถึงจุดนี้หลายท่านอาจจะถามต่อว่า เสถียรภาพที่พูดถึงนี้หมายถึง

อะไร เสถียรภาพทางเศรษฐกิจนั้น ถ้าจะให้พูดอย่างชัด ๆ ก็คือ ถ้าเศรษฐกิจจะสามารถเติบโตได้ต่อเนื่อง เศรษฐกิจจะต้องมีพื้นฐานในฐานะการเงินของประเทศที่มีความเข้มแข็งพอสมควร โดยที่การขยายตัวของเศรษฐกิจนั้น อยู่ในระดับสอดคล้องกับความสามารถที่ทรัพยากรการเงินของประเทศจะรองรับได้ ความเหมาะสมนี้จึงแปลมาเป็นเป้าหมายของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้สองประเด็นใหญ่ ๆ คือ

ประเด็นแรก ก็คือ การขยายตัวเศรษฐกิจเกิดควบคู่ไปกับอัตราเงินเฟ้อในประเทศที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำและมีเสถียรภาพ

ประเด็นที่สอง ก็คือ มีเสถียรภาพทางด้านต่างประเทศ ซึ่งหมายถึง ดูแลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจดำเนินควบคู่ไปกับแนวโน้มของดุลการชำระเงินของประเทศในฐานะทางการเงินของประเทศรองรับได้

ดังนั้น ในภาพรวมของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ ในขณะที่นโยบายการคลังจะดูแลเรื่องการใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นหรือลดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป้าหมายของนโยบายการเงินจะอยู่ที่การรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจทั้งเสถียรภาพภายในประเทศและเสถียรภาพต่างประเทศ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถขยายตัวได้อย่างมีเสถียรภาพ หากจะเปรียบระบบเศรษฐกิจเป็นบริษัทธุรกิจ ก็คือ ให้ได้ได้อย่างมีคุณภาพ ยามใดที่เศรษฐกิจขยายตัวสูงการดำเนินนโยบายการเงินก็จะโน้มไปในทางที่เข้มงวด ดันดอกเบี้ยให้สูง เพื่อไม่ให้เงินเฟ้อแรงตัวมาก อย่างปัจจุบัน นโยบายการเงินก็จะผ่อนคลายเป็นเพื่อเอื้อต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ พร้อมกับรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของเศรษฐกิจ (ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธันวาคม 2544 ของส่วนบริหารงานถือและสัมพันธ)

1.1 ความยากจนของประเทศ

ความยากจนของประเทศจากข้อมูลสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ชนบท โดย 19% ของคนไทยในชนบทอยู่ในระดับยากจน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติมาก ภาคอีสานมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติถึง 2 เท่า ขณะที่กรุงเทพฯ มีคนจนน้อยกว่า 1% และคนใจในจังหวัดที่ยากจนที่สุด 17 จังหวัด คิดเป็น 2 ใน 3 ของคนจนทั้งประเทศ ความยากจนบางพื้นที่เป็นความยากจนแบบซ้ำซาก เพราะตอบสนองต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้น้อยกว่าพื้นที่อื่น ขณะที่คนไทยส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของจีดีพี ดังนั้นในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 จึงเน้นว่าความยากจนไม่ได้มีสาเหตุมาจากการขาดรายได้อย่างเดียว แต่ยังเกิดจากความยากลำบากในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ทรัพยากรรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเน้นให้มีการดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจที่เอื้ออาทรต่อคนจนพร้อมทั้งเพิ่มโอกาส การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างศักยภาพให้คนจนเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งตนเองได้ รัฐบาลไทยมี

เป้าหมายลดความยากจนจาก 14.5% ในปี 2543 ให้เหลือไม่เกิน 12% ในปี 2549 หรือจำนวนคนจนลดลง 1.5 ล้านคน (นสพ. กรุงเทพธุรกิจ, 2545)

รายได้ นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่เชื่อกันว่าช่วยให้ชีวิตของคนมีความอยู่ดีมีสุข การมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคงสำหรับการใช้จ่ายของตนและครอบครัว แต่ความสามารถและโอกาสในการหารายได้นั้นย่อมแตกต่างกันไป หากประเทศมีคนจนจำนวนมากจนก่อให้เกิดสภาพความเลื่อมล้ำทางรายได้ ระหว่างกลุ่มคนที่มีฐานะมั่งมีและยากจนเพิ่มมากขึ้นทุกขณะและหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องด้วยแล้ว การมุ่งหวังจะพัฒนาประเทศชาติให้มีความยั่งยืนก็ย่อมยากที่จะเกิดขึ้นเป็นจริงได้ ดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับรายได้ ความยากจน และการกระจายรายได้ จึงได้รับความสนใจจากรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาต่างๆ มาโดยตลอด รัฐบาลในปัจจุบัน ได้กำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างจริงจังและเร่งด่วน และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ให้มีการแก้ไขปัญหาคความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง (เศรษฐกิจและสังคม, 2545)

1.2 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ดุลการค้าเป็นการเปรียบเทียบมูลค่าของสินค้าที่ประเทศหนึ่งส่งออกขาย (export) ให้ประเทศอื่นๆ กับมูลค่าของสินค้าที่ประเทศนั้นสั่งซื้อเข้า (Import) มาจำหน่ายว่ามากน้อยต่างกันเท่าไรในระยะเวลา 1 ปี เพื่อเปรียบเทียบการได้เปรียบเสียเปรียบ ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันดีขึ้นพอสมควร แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องดุลการค้ากับต่างประเทศ ประเทศไทยเสียเปรียบดุลการค้าตลอดมา สาเหตุที่ทำให้ไทยขาดดุลการค้าคือสินค้าส่งออกของไทยที่เป็นสินค้าหลัก ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีราคาต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าที่นำเข้าซึ่งเป็นสินค้าจำเป็น เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการก่อสร้าง ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะค้นพบแหล่งแก๊สธรรมชาติ แต่ก็ยังนำเข้ามาใช้ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ จำเป็นต้องสั่งซื้อน้ำมันดิบจากต่างประเทศและทำให้ไทยเสียเปรียบดุลการค้าต่อไปอีก

(http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/so02_4.html)

ด้านการส่งออก สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเป็นตลาดที่สำคัญของสินค้าไทย เฉพาะสหรัฐอเมริกาคิดเป็น 21% ของมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด ตลาดญี่ปุ่นคิดเป็น 14% ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด ทั้งสองประเทศสองตลาดรวมกันแล้วมีมูลค่ามากกว่า 1 ใน 3 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมดของประเทศไทย สัดส่วนของภาคส่งออกเมื่อเทียบกับจีดีพีอยู่ที่ระดับ 53.9% ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูง หมายความว่ามูลค่าผลผลิตโดยรวมของประเทศประมาณครึ่งหนึ่งเป็นมูลค่าที่เกิดจากภาคส่งออก เมื่อผลิตสินค้าได้ร้อยละหนึ่งจะมีรายได้จากภาคส่งออกประมาณ 53 บาท ตัวเลข

การขาดดุลการค้าของเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 นับเป็นการขาดดุลครั้งแรกในรอบ 11 เดือน จากมูลค่าการส่งออกที่ลดลงถึง ร้อยละ 3.9 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจโลกอยู่ในภาวะชะลอตัว ประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา หรือ ญี่ปุ่น ต่างลดปริมาณการสั่งซื้อสินค้าจากไทย โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้าและเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งสร้างรายได้ให้กับประเทศ ศักยภาพการส่งออกขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินค้าไทย ที่ผู้ประกอบการต้องเร่งพัฒนาและปรับโครงสร้างการผลิต ให้มีความทันสมัยเพียงพอที่จะทำให้ได้รับความสนใจจากตลาด สาเหตุที่ทำให้การส่งออกของไทยต้องประสบภาวะวิกฤต เกิดจากปัจจัยภายในประเทศที่รวมมาตรการเร่งด่วนเพื่อบรรเทาปัญหา และปัจจัยภายนอกคือประเทศคู่แข่ง อันยากต่อการแก้ไข (กรองสถานการณ์, 2544)

1.3 ความเดือนร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ตั้งแต่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ภาคของประชาชน ภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม การเงิน การธนาคาร และการค้า ล้วนแต่ประสบภาวะตกต่ำเต็มไปด้วย ความเดือนร้อนและหนี้สิน ซึ่งกล่าวได้ว่า ภาคธุรกิจ ภาคนายทุน เป็นหนี้สินของชาติ เพราะหนี้สินของภาคเอกชนเหล่านี้ รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ กอบกู้ ค้ำประกัน จนหนี้สินเหล่านี้กลายเป็นหนี้สินของชาติ แต่ในภาคประชาชน ภาคของคนยากจนกลับไม่ได้ก่อหนี้ให้เป็นภาระของชาติหรือส่วนรวม จะมีก็แต่หนี้สินของตนเองที่ไม่ได้ส่งผลกระทบหรือสร้างความเดือนร้อนแก่ประชาชนส่วนอื่นๆ แม้ในภาวะวิกฤตประชาชนต้องถูกปลดออกจากงาน รายได้ตกต่ำ แต่กลายเป็นว่าการตกงานและการถูกลดรายได้เพื่อช่วยพยุงให้ภาคธุรกิจหลายๆ ส่วนอยู่รอดได้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม และเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับปี 2543 ผลการสำรวจพบว่าค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั่วประเทศมีค่าเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.8 โดยครัวเรือนทุกภาคมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ยกเว้นในกรุงเทพฯ และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ มีการใช้จ่ายลดลงในอัตราร้อยละ 3.7 ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอยู่ระหว่างร้อยละ 3-5 ส่วนภาคเหนือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย สำหรับหนี้สินของครัวเรือนโดยรวมทั่วประเทศลดลงเพียงร้อยละ 0.2 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางมีหนี้สินเฉลี่ยลดลงประมาณร้อยละ 9-10 ในขณะที่ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ และภาคเหนือ มีหนี้สินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 และ 13.8 ตามลำดับ ส่วนภาคใต้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย (สารสถิติ, 2545)

1.4 ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท

ขณะที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคม เป็นประเทศอุตสาหกรรม สิ่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปก็คือสังคมชนบท การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างมีความคล้ายคลึงกับประเทศอื่นที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจเฉยหน้าเรา 30-40 ปี การศึกษาและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประเทศอื่น อาจช่วยให้เราพยายามป้องกันผลเสียบางอย่างที่หลีกเลี่ยงได้หรือทำใจยอมรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรม อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีคนอยู่ถึง 3 รุ่นขึ้นไป ความผูกพันในครอบครัวแน่นแฟ้น มีศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้มีอาวุโสสูงสุด มีผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว และมีการสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลาน การเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศอุตสาหกรรมทำให้เกษตรกรจำนวนมาก เปลี่ยนอาชีพไปเป็นลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจต่างๆ เพื่อให้มีรายได้ที่ดีขึ้น บางคนออกไปรับจ้างถึงต่างประเทศเพราะต้องการค่าจ้างที่สูงกว่า ในขณะที่มีการหลั่งไหลของผู้คนจากประเทศที่ยากจนกว่าเข้ามาหากินในบ้านเรา การย้ายถิ่นฐานของคนในวัยทำงานจากชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ เหลือไว้แต่คนแก่และเด็กอยู่ในชนบท ทำให้สภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนไป เด็กไม่มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ คนแก่ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร เกิดความหวาดกลัวได้บ่อยกว่าในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและญาติมิตรมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมลงแขกเกี่ยวข้าวเปลี่ยนไปเป็นระบบตัวใครตัวมัน หรือรับจ้างเพื่อเงินเท่านั้น การทำกิจกรรมรายช้อยถูกละเลินหายไปโดยบริษัทใหญ่ที่เข้ามาดำเนินกิจการทุกอย่างเป็นแบบอุตสาหกรรม นับเป็นความล้มเหลวของสังคมชนบทโดยสิ้นเชิง (เกษม คันติผลาชีวะ, 2539)

1.5 ค่านิยมในกระแสวิวัฒนาการและสินค้าจากต่างประเทศ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของหมู่คณะหรือกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง เป็นแบบอย่างมาตรฐานเดียวกันที่สมาชิกในกลุ่มสังคมนั้นรู้ เข้าใจ และยอมรับใช้ร่วมกัน เป็นลักษณะการดำรงชีวิตที่ทำให้กลุ่มสังคมนั้นแตกต่างจากกลุ่มสังคมอื่นๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม คือ ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมนั้น ๆ ทุกวันนี้คำว่า โลกานุวัตร หรือ โลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นคำที่บอกถึงสภาพของสังคมต่างๆ ในโลกปัจจุบันว่ามีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีโลกตะวันตกเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภาวะที่ทุกประเทศกำลังเผชิญอยู่ก็คือ ความพยายามรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนกับการเปลี่ยนไปตามกระแสโลก ที่ถือว่า

เป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญความทันสมัยนั้นจะผานกันอย่างไรให้เหมาะสม ทุนนิยมและวิทยาการตะวันตกเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ของสังคมไทยค่านิยมในพุทธศาสนาที่เน้นการเดินสายกลาง การไม่สะสมทรัพย์มากเกินไป ไม่เน้นวัตถุนิยมเท่าการแบ่งปันเอื้อเฟื้อได้เสื่อมถอยไปจากสังคมไทย ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านลดน้อยลงเรื่อยๆ จนเกิดเป็นความเสื่อมโทรมของสังคมชนบท (สุโขทัยธรรมาราช, 2544)

ตัวเลขทางเศรษฐกิจที่ประเมินโดยไอเอ็มเอฟ ซึ่งได้กล่าวว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังดีขึ้น ทางรัฐบาลก็ตอบย้าว่าได้พยายามแก้ไขและแนวโน้มดีขึ้น จึงทำให้คนไทยบางกลุ่ม บางคน บางจำพวก ถูมความหลังจากภาวะเศรษฐกิจที่ทรุดตัวลงในอดีต เริ่มที่จะมีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ชื่อของสุร่ยสุร่าย จากตัวเลขของสินค้านำเข้าคือ สุรา และเครื่องสำอาง ซึ่งมีการนำเข้าสูงมาก เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวเลขติดลบ และกระแสดเงินสดต้องไหลออกนอกน้าสูง จึงทำให้น้าเป็นห่วงอย่างยิ่งต่อค่านิยมในสินค้าต่างประเทศ (ยุพาพร, 2545)

1.6 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ปัญหาใหญ่ของภาคธุรกิจ SMEs ในขณะนี้คือปัญหาการขาดสภาพคล่องอันเนื่องมาจากสถาบันการเงินเข้มงวดกับการปล่อยสินเชื่อ รวมทั้งแหล่งเงินทุนนอกระบบอันเป็นที่พึ่งพาทางการเงินที่สำคัญของ SMEs มีอันต้องล้มตามไปด้วย ส่วนที่เหลืออยู่ก็พยายามมุ่งไปที่การรักษาสถานภาพของธุรกิจให้คงอยู่ จนเป็นที่หว้นวิตกว่าภาคอุตสาหกรรมไทยจะมีการพัฒนาศักยภาพทางด้านต่าง ๆ ให้ทัดเทียมกับคู่แข่งได้อย่างไร ทหารปราศจากซึ่งแรงจูงใจและกลไกสนับสนุนจากภาครัฐบาล

สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะถดถอยของภาคอุตสาหกรรมอย่างเรื้อรังมานาน คือ จืดความสามารถในการแข่งขันค่อย ๆ ลดลงมา เนื่องจากไม่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยในช่วงเศรษฐกิจเฟื่องฟู ปังจัยต่างๆ ภายในประเทศได้เอื้ออ้านวยให้ธุรกิจสามารถทำกำไรได้โดยไม่ต้องเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพสินค้าแต่อย่างใด ในขณะที่ประเทศคู่แข่งต่างมีการปรับปรุงพัฒนาด้วยตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ภาครัฐบาลได้จัดทำแผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม พ.ศ. 2541-2545 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและขยายบทบาทอุตสาหกรรมไทย ให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาวะทางสังคม โดยมีแนวทางในภาพรวมคือ มุ่งเน้นผลิตสินค้าระดับกลางและระดับสูง พัฒนาคุณภาพสินค้า ลดต้นทุนการผลิต ปรับปรุงการส่งมอบสินค้าให้รวดเร็ว ปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต ปรับปรุงการบริหารจัดการธุรกิจ ยกกระดับความรู้ให้สามารถรับเทคโนโลยีใหม่ กระจายการผลิตไปสู่ส่วนภูมิภาคและชนบท จัดตั้งกองทุนส่งเสริม

SMEs เพื่อเป็นกองทุนเชิงนโยบายสนับสนุนการใช้จ่ายในเรื่องการส่งเสริมพัฒนา SMEs การจัด
ทำนโยบายและแผนส่งเสริม SMEs ตลอดจนการจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs
(สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2543)

1.7 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

การที่คนเราจะอยู่ดีมีสุขได้นั้น นอกจากจำเป็นต้องมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ที่
พอเพียงกับการดำรงชีพแล้ว สภาพแวดล้อมที่ดีที่เอื้อต่อการดำรงชีพก็เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ที่น่าอยู่จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อยู่อย่างมี
ความสุข

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมของประเทศ มีผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตจาก
การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การได้รับพิษของสารตะกั่วที่เกิดจากกิจกรรม
เหมืองแร่ที่หมู่บ้านคิลีล่าง จ.กาญจนบุรี ผลกระทบจากภัยธรรมชาติคือเหตุการณ์อุทกภัยและ
แผ่นดินถล่มที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ดังนั้นมาตรการที่มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน รัฐบาลมีแผนปฏิบัติการถ่ายโอนอำนาจไปสู่ท้องถิ่น
ซึ่งเป็นการถ่ายโอนภารกิจต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแล รักษา คุ้มครอง ทรัพยากร
ธรรมชาติ และการจัดการสิ่งแวดล้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นช่องทางที่จะ
เปิดโอกาสให้ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อมอย่างแท้จริง และรัฐควรปรับบทบาทของตนเอง โดยให้การสนับสนุนทั้งในด้านวิชาการ
และการบริหารจัดการที่เป็นระบบต่อชุมชนและท้องถิ่น มาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา
มลพิษ คือหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter-Pays Principle) ซึ่งได้มีการนำมาใช้ในประเท
ไทยแล้ว แต่ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้นควรนำหลักการดังกล่าวมาใช้อย่างเป็นทางการ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งกับโครงการบำบัดน้ำเสีย ที่รัฐได้ลงทุนสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมไว้จำนวนหนึ่ง
รวมทั้ง ปัญหาขยะและปัญหามลพิษตัวอื่น ๆ โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในหลักการและ
เหตุผลกับผู้ก่อมลพิษ เพื่อให้ผู้ก่อมลพิษทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่ง
จะทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร, 2544)

2. ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น

2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ที่มาของชื่อหมู่บ้านพระ ก็มีอยู่ว่า สมัยก่อนในหมู่บ้านจะมีวัดอยู่ในกลางหมู่บ้าน
และจะใช้เป็นที่ฝังศพและซากของพระพุทธรูปต่าง ๆ ต่อมาได้มีกลุ่มคนมาสร้างบ้านเรือนเพื่อทำ
ที่อยู่อาศัย พอผู้คนไปยังลึกเท่าไรก็จะเจอแต่กระดูกคน และเศษพระพุทธรูปที่ปรักหักพัง ยิ่ง

ชุดเท่าไรก็จะเจอเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กลุ่มคนก่อตั้งหมู่บ้านจึงให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านพระ” มาจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์หมู่บ้านเริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่พ.ศ.ใด ไม่มีผู้ใดกำหนดไว้ได้แน่นอน แต่ประมาณได้ว่ามากกว่า 100 ปีมาแล้ว กลุ่มคนกลุ่มแรกที่มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านไม่มีตำนานเล่าไว้ การขยายตัวของประชากรก็มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกปี มีเด็กเกิดใหม่ขึ้นอยู่เรื่อย ๆ

1.2 สภาพปัจจุบัน

สภาพที่ดิน ส่วนใหญ่จัดอยู่ในพวกดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ดินดังกล่าวเหมาะสมในการทำนา ปลูกพืชผัก และผลไม้ต่าง ๆ ได้

ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ ในหมู่บ้านมีอยู่น้อย ส่วนใหญ่ปลูกสร้างบ้านเรือนกันหมด และพื้นที่สาธารณะส่วนใหญ่จะใช้งานในหมู่บ้านได้ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน

แหล่งน้ำที่สำคัญ ก็มี คลองช้างหรือคลองบริบูรณ์ ตัดผ่านหมู่บ้าน และใช้ทำน้ำประปาหมู่บ้านกับชุมชน ซึ่งจะมีต้นน้ำลำธารมาจากลำตะคลอง (คลองไผ่) นั่นเอง

ระบบสาธารณูปโภค ภายในหมู่บ้านมีระบบสาธารณูปโภค ได้แก่

- น้ำประปา
- ไฟฟ้าสาธารณะ
- โทรศัพท์บ้านมีอยู่ประมาณ ร้อยละ 60
- รถประจำทางสาย บ้านฝ้ายจิระ
- ถนนคอนกรีตเข้าหมู่บ้าน และเข้าซอยภายในหมู่บ้านทุกซอย

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านพระมีลักษณะดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านช่องลม	หมู่ที่ 5
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านหนองหญ้างาม	หมู่ที่ 1
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านหนองกระทุ่ม	หมู่ที่ 7
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดต่อกับบ้านคอกวัว	หมู่ที่ 6

ลักษณะประชากร

หมู่บ้านพระ มีประชากรทั้งหมด 449 คน เป็นชายจำนวน 222 คน เป็นหญิงจำนวน 227 คน เป็นชายร้อยละ 49.44 เป็นหญิงร้อยละ 50.56 กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18-50 ปี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	222	49.44
	หญิง	227	50.56
2. อายุ			
	1 วัน - 3 ปีเต็ม	6	1.34
	3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	38	8.46
	6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	37	8.24
	12 ปี 1 วัน - 15 ปีเต็ม	27	6.01
	15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	29	6.46
	18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	206	45.88
	50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	41	9.13
	60 ปี 1 วันขึ้นไป	65	14.48
3. มีสมาชิกเรียนนอกหมู่บ้านจำนวน 197 คน			
	ระดับประถมศึกษาจำนวน	150	76.14
	ระดับประถมศึกษา	47	23.86

โรงเรียนและการศึกษา

โรงเรียนที่เด็กส่วนใหญ่ได้ไปศึกษาหาความรู้จะเป็นโรงเรียนที่อยู่ไม่ไกลจากวัดหนองกระทุ่มมากนัก คือ โรงเรียนบ้านหนองกระทุ่มติดกับสถานีอนามัยหนองกระทุ่ม เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีคณะครูทั้งหมด 10 คนด้วยกัน

- จปปริญญาดรี	จำนวน	9	คน
- จปปริญญาโท	จำนวน	1	คน

โรงเรียนบ้านหนองกระทุ่มได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2466 มีจำนวนนักเรียนปัจจุบันทั้งหมด 195 คน รวมเด็กประถมวัน 3 ขวบด้วย และได้มีงบประมาณ ของ อบต. หนองกระทุ่มได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องอาหารเสริม (นม) กับเด็กประถมวัย เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงให้แก่เด็กให้มีสุขภาพพลานามัยดีถ้วนหน้า

ที่อยู่ติดกับโรงเรียนที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เห็นจะเป็นสถานีนามัยหนองกระทุ่ม เพื่อทำการรักษาโรคของชาวบ้าน มีหมอและพยาบาลประจำนามัย จำนวน 4 คน ลูกจ้าง 3 คน รวมทั้งหมด 7 คน ด้วยกัน ส่วนใหญ่ของนามัยจะฉีดวัคซีนป้องกันให้แก่เด็กแรกเกิดจนถึง 12 ขวบ และรักษาโรคติดต่อบางชนิด อีกทั้งยังรวมตัวกับกลุ่ม อสม. เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้วิธีการป้องกันของโรคนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น โรคไข้เลือดออก โรคท้องร่วง โรคไวรัสบี ฯลฯ

1.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกบ้าน มีผู้สูงอายุเฝ้าบ้านเลี้ยงลูกหลาน เพราะส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำงานโรงงาน ทำธุรกิจส่วนตัว รับจ้างรายวัน ค้าขาย เกษตรกร ทำไร่ นา และภายในหมู่บ้านก็มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ เช่น

- กลุ่มออมทรัพย์ตั้งจะ
- กลุ่มฉาปนกิจหมู่บ้าน
- กลุ่มประปาหมู่บ้าน
- กลุ่มยาสามัญประจำหมู่บ้าน ของ แม่บ้าน อสม.
- กลุ่มทำกักหน้วนิดน้ำ ที่เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 3 รายได้ต่อปีของประชากรคิดเป็นร้อยละ

จำนวนรายได้ ต่อ ปี (บาท)	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
1,000 - 5,000	3	3.13
5,001 - 10,000	15	15.63
10,001 - 20,000	20	20.83
20,001 - 30,000	11	11.46
30,001 - 50,000	13	13.54
50,001 - 100,000	16	16.67
มากกว่า 100,000	18	18.75

1.4 ด้านวัฒนธรรม

ในหมู่บ้านจะมีการไปทำบุญส่วนใหญ่มักจะไปทำบุญที่วัดหนองกระทุ่ม เพราะในหมู่บ้านไม่มีวัดในหมู่บ้านแต่จะมีวัดใกล้เคียงหมู่บ้าน ห่างไกลจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร และวัดหนองกระทุ่มจะใช้ทำบุญกันส่วนใหญ่ 3 หมู่บ้านด้วยกัน คือ หมู่บ้านพระ หมู่บ้านช่องลม หมู่บ้านหนองกระทุ่ม ภายในวัดจะมีจำนวนพระสงฆ์ 5 รูป และสามเณร 15 รูป ส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมไปทำบุญในงานประเพณีต่างๆ ได้แก่

- งานทำบุญทอดกฐิน
- งานทำบุญเข้าพรรษา
- งานทำบุญทอดผ้าป่า
- งานทำบุญออกพรรษา
- งานบวชนาค
- จัดงานวันลอยกระทง
- งานประจำปี
- งานศพ เป็นต้น
- งานประเพณีวันสงกรานต์

ระบบสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านยังมีสังคมแบบนับถือเครือญาติ เด็กนับถือผู้ใหญ่ มีงานบุญงานประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี ร่วมมือกันจัดงาน เช่น งานบวชนาค งานแต่งงาน งานศพ งานทอดกฐิน เป็นต้น

1.5 ผู้นำและการเมืองการปกครอง

ผู้นำในหมู่บ้านพระ มีความร่วมมือกับองค์กรของรัฐ ช่วยหาข้อมูลและประสานงานกับหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างดี เพื่อนำข่าวสารของทางราชการมาบอกประชาชนในหมู่บ้านได้ทราบถึงเรื่องราวต่างๆ และจัดประชุมสัมมนาขึ้นในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านมีความสามัคคีกัน และอย่างเช่น วันที่ 5 ธันวาคม 2544 ก็ได้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านโดยการผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน จัดเก็บทำความสะอาดถนนภายในหมู่บ้านให้น่าอยู่มากขึ้นอีกด้วย

1.6 ความเข้มแข็งของชุมชน

ผลจากการเก็บข้อมูลตาม บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาบ้านพระ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

1. สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ประเด็นความสามัคคีของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในเกณฑ์มาก ดูได้จากการที่ชุมชนมีกิจกรรมงานเทศกาลที่ต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกัน เช่น การจัดงานประจำปีที่วัด
2. สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ ประเด็นความสามัคคีของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ดูได้จากการเกิดคดีลักทรัพย์ของคนในหมู่บ้านมีน้อยมาก
3. ชุมชนยกย่องคนทำความดี ประเด็นการยกย่องคนทำความดีของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในเกณฑ์มาก ดูได้จากการยกย่องถึงคนที่เป็นแบบอย่างหรือคนที่ทำความดีในหมู่บ้าน
4. สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเด็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในเกณฑ์มาก ดูได้จากการที่สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกัน เช่นกลุ่มชาวนาเมื่อมีการรวมกลุ่มเช่นนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับสมาชิก มีอำนาจในการต่อรองและกำหนดราคา เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
5. สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม การหาความรู้เพิ่มเติมของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม จากการที่หน่วยงานราชการจัดอบรมต่างๆ จะมีสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการหรือตัวแทนสมาชิกเข้าร่วมอบรม จำนวนครั้ง 3 ครั้งต่อปี

6. สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ การมีอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าบ้านระกายสมาชิกทุกครอบครัวสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้

7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน จากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนในประเด็นนี้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นจะส่งผลมาสู่ชุมชน สมาชิกในชุมชนจะมีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

8. ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน บ้านพระมีการจัดตั้งกลุ่มจากปีก่อนมีอยู่ 2 กลุ่ม และในปีนี้มีการจัดตั้งกองทุนเงินล้านเพิ่มขึ้น

9. ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนาประเด็นการประชุมสมาชิกของชุมชนจากการเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เนื่องจากมีการประชุมและรับฟังความคิดเห็นปีละประมาณ 2-3 ครั้ง

10. ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ชุมชนมีโอกาได้ช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสบ้าง เป็นการหยิบยื่นน้ำใจให้กัน แต่ไม่สามารถช่วยเหลือได้ตลอดเวลา

11. ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม สมาชิกในชุมชนมีความเห็นว่าผู้นำชุมชนมีคุณธรรมและมีความยุติธรรม เนื่องจากผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการปฏิบัติตนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือและเป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่างๆ ในชุมชน

12. ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน สมาชิกในชุมชนมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดูได้จากการที่ชาวบ้านช่วยกันแก้ไขปัญหาการทำประชาคมหมู่บ้าน

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

1. นโยบาย ระเบียบแนวทางปฏิบัติ

แนวทางนโยบายแนวทางของรัฐบาลได้ก่อตั้งกองทุนแห่งชาติ ซึ่งเมื่อยังไม่มีเงิน

1. ถ้านบาทเข้ามาในหมู่บ้านนโยบายระเบียบกองทุนแห่งชาติเป็นไปตามแผนของรัฐบาลให้เห็นถึงความสำคัญของท้องถิ่นจึงเริ่มมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

2. การประชาสัมพันธ์

เมื่อก่อนมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชาวบ้านได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลได้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อให้ประชาชนได้รับรู้ว่าจะมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านให้กับหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในประเทศและให้ทุกหมู่บ้านเตรียมพร้อมที่จะได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการภายในหมู่บ้านตามระเบียบข้อบังคับให้มี 15 คน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป เช่น ประธานกรรมการกองทุน รองประธานกรรมการกองทุน คณะกรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก เป็นต้น

4. การเตรียมความพร้อม การสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน

ชาวบ้านได้รับรู้ข่าวสาร และมีการเตรียมความพร้อมที่จะจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านซึ่งผู้นำหมู่บ้านมีการจัดการเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนแล้วมีการเริ่มตั้งกฎ ระเบียบ ของกองทุน และมีการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อเสนอร่างข้อที่ประชุม

5. เงิน 1 ล้านบาท

เงินกองทุนเมื่อได้จัดสรรมาหมู่บ้านพระ ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านได้มีการก่อตั้งเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2544 ได้รับโอนเงินมาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2544 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 74 คนเมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุน เลขที่บัญชีเงินกองทุน 06-4301-20-189367-8

6. เงินทุนสะสมอื่นๆ ของหมู่บ้าน

ซึ่งก่อนมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านภายในหมู่บ้านพระมีกองทุนประปาหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจศพหมู่บ้าน กองทุนยาสามัญประจำบ้าน

7. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

บัณฑิตหมู่บ้านพระ มีจำนวน 1 คน คือ นางสาววิภารัตน์ เกิดหมื่นไวย อายุ 24 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการบัญชี จากมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ได้สมัครเข้ามาเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2544

ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

1. การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

การจัดทำระเบียบภายในหมู่บ้านได้รับความร่วมมือ จากคณะกรรมการหมู่บ้านที่ชาวบ้านได้เลือกสรรมาจากเวทีชาวบ้าน ซึ่งได้จัดทำระเบียบหมู่บ้านตามที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ซึ่งมีการจัดเตรียมการตั้งระเบียบเรียกว่า ระเบียบกองทุนหมู่บ้านพระ มีที่ตั้งกองทุน เลขที่ 19 หมู่ที่ 3 ต.หนองกระทุ่ม อ.เมือง จ.นครราชสีมา

2. การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน

มีการจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน ซึ่งได้กล่าวถึงข้อมูลของหมู่บ้านพระจำนวนประชากร มีทั้งหมด 499 คน จำนวนครัวเรือน 96 ครัวเรือนอาชีพหลักของประชากร ส่วนใหญ่ทำสวน ทำไร่ รับจ้าง ซึ่งกล่าวโดยรวมคืออาชีพเกษตรกร ผลผลิตด้านการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นข้าว ผัก และอื่น ๆ

3. ระบบบัญชีกองทุน

โดยคณะกรรมการจะมีตำแหน่งเหรัญญิกกองทุน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาเงินทุนและรายได้ของกองทุนรวมทั้งการจัดทำบัญชี พร้อมทั้งควบคุมค่าใช้จ่ายเงินกองทุนให้เป็นไปอย่างรอบคอบและให้เกิดประโยชน์สูงสุด การรับเงินและการจ่ายเงินกองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนจำนวน 5 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นผู้มีอำนาจในการรับเงินและจ่ายเงินของกองทุน และมีการบันทึกเมื่อมีการรับเงินจ่ายเงินในทะเบียนเงินกองทุน

4. การรับสมาชิก

การรับสมาชิกเป็นไปดังนี้

- 1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุน ได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- 2) สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุน โดยสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน
- 3) คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม
- 4) สมัครเป็นสมาชิกครัวเรือนไม่เกิน 3 คน

5. การหมดสภาพสมาชิก

สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุผลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออก ด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้ร่วมประชุม

1. แจ้งให้สมาชิกผู้ขอกู้ทราบ เพื่อให้สมาชิกผู้ขอเงินไปเปิดบัญชีฝากออมทรัพย์กับธนาคารที่รับผิดชอบ และให้สมาชิกแจ้งหมายเลขบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ให้กรรมการกองทุนหมู่บ้านทราบ (ในกรณีที่สมาชิกมีบัญชีเงินฝากออมทรัพย์อยู่กับธนาคารผู้รับผิดชอบอยู่ ก็ให้ถือใช้บัญชีเงินฝากเดิมที่มีอยู่)

2. เมื่อคณะกรรมการกองทุนได้รับทราบเลขบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ จากสมาชิกแล้วให้จัดทำหนังสือส่งจ่ายเงินกู้ และโอนเงินไปยังธนาคารที่รับผิดชอบพร้อมทั้งแนบสำเนาแบบคำขอเงินกู้ยืมเงิน (สัญญาเงินกู้)

3. ธนาคารที่รับผิดชอบเมื่อได้รับหนังสือส่งจ่ายเงินกู้และ โอนเงิน จากคณะกรรมการกองทุนแล้วตรวจสอบความถูกต้องของผู้มีอำนาจในการส่งจ่ายและ โอนเงินอย่างเคร่งครัด เมื่อตรวจสอบความถูกต้องจึงดำเนินการโอนเงิน ตามคำสั่งของคณะกรรมการกองทุนเข้าบัญชีออมทรัพย์ของสมาชิก ที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้เข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติ

10. การรับชำระหนี้

การชำระคืนเงินกู้ เงินชำระหนี้สำหรับเงินกู้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. เงินกู้ตามเงินกู้ตามประเภทของการกู้ยืม ด้านการเกษตรกรรม ด้านการค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม (ในครัวเรือน) ด้านการเลี้ยงสัตว์ ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ย ภายในหนึ่งปี

2. เงินกู้ตามการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกินเก้าสิบวัน

3. สมาชิกที่มีความประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ จะต้องไปติดต่อขอชำระเงินกู้กับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4. คณะกรรมการกองทุน จะต้องจัดทำหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกให้กับสมาชิก 3 ฉบับ เพื่อสมาชิกจะนำไปแจ้งกับธนาคารผู้รับผิดชอบเพื่อโอนเงินเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

5. ธนาคารผู้รับผิดชอบได้รับหนังสือแจ้งตามประสงค์ ในการชำระคืนเงินกู้ ให้รับฝากเงินจากสมาชิกเพื่อ โอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของกองทุนหมู่บ้าน

6. เมื่อธนาคารรับชำระเงินกู้จากสมาชิกกองทุนแล้ว ให้มอบหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2 มอบให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกนำไปเก็บไว้เป็นหลักฐานหนึ่งฉบับ และนำไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนหนึ่งฉบับ ส่วนฉบับที่ 3 ให้ธนาคารจัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน

11. การส่งเสริมการใช้เงินกู้

จะส่งเสริมให้ผู้กู้ได้กู้ไปประกอบอาชีพตามที่ตนได้เสนอโครงการขอกู้มาให้มากที่สุดหากนำไปใช้นอกประเด็นจะไม่เกิดประโยชน์อะไร ซึ่งจะมีคณะกรรมการติดตามผลการกู้เงินอยู่

12. การแนะนำวิธีการทำธุรกิจ

ผู้นำหมู่บ้านจะมีการแนะนำให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มสาธิต ซึ่งจะมีตัวแทนจากรัฐบาลมาทำการเผยแพร่ให้ชาวบ้านได้ทราบกัน

12. การช่วยเหลือตลาด

ยังไม่มี การช่วยเหลือตลาดเนื่องจากชาวบ้านผลิตเองหาที่ขายเองได้ ภายในหมู่บ้านยังไม่มี การหาตลาดเพื่อขายสินค้าออกจำหน่าย

13. การตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน

เพื่อความคุ้มครองสมาชิกให้ใช้เงินกู้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ที่ระบุไว้ในหนังสือกู้เงินหรือคำขอกู้เงิน ทางคณะกรรมการกองทุน ได้จัดสรรหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคนเพิ่มคือ คอยติดตามตรวจสอบการนำเงินกู้ไปใช้ ว่าสมาชิกผู้กู้เงินที่ได้จากกองทุนไปใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และคอยช่วยเหลือเมื่อสมาชิกมีปัญหาในการดำเนินงาน

14. การตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน

การตรวจสอบการใช้เงินจะมีผู้ติดตามผลการใช้จ่ายเงิน โดยตัวแทนของคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายให้

15. การจัดสรรผลประโยชน์

เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิคณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรได้ ดังนี้

- เป็นเงินปันผลค่าหุ้น ในอัตราร้อยละสิบ
- เป็นเงินประกันความเสี่ยงในอัตราร้อยละห้า
- เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ในอัตราร้อยละห้า
- เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนในอัตราร้อยละสิบ
- เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้านในอัตราร้อยละ ห้า
- เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุนในอัตราร้อยละห้า
- เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ในอัตราร้อยละสิบ
- เป็นทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านในอัตราร้อยละสี่สิบ

- อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควรในอัตราร้อยละสิบ

ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator)

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่

1.1 จำนวนสมาชิกกองทุน

จำนวนสมาชิกเมื่อเริ่มก่อตั้งมีจำนวน 74 คน แต่ปัจจุบันมีถึง 156 คน

1.2 จำนวนผู้ได้เงินกู้

จำนวนผู้ได้กู้มีทั้งหมด 44 คน ซึ่งได้กู้ไปทำอาชีพเลี้ยงปลา 12 คน และอาชีพค้าขาย 17 คน อาชีพทำไผ่น้ำตก 1 คน อาชีพรับเหมา 4 คน อาชีพเลี้ยงไก่ 8 คน ช่างซ่อม 2 คน

1.3 ยอดเงินที่ให้กู้

ยอดเงินให้กู้ปัจจุบันได้ปล่อยกู้ไปทั้งหมด 710,000 บาท และเงินคงเหลืออยู่ 290,000 บาท ที่ต้องกันไว้นั้นก็เพื่อยามฉุกเฉิน และภายในระยะเวลา 1 ปี

1.4 จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด

ยังไม่มีผู้มาชำระเงินคืน เนื่องจากคณะกรรมการได้เรียกเงินคืนเป็นรายปี ซึ่งหมู่บ้านพระยังไม่ถึงกำหนดชำระเงินคืน

1.5 ยอดเงินที่มีการชำระคืน

ยังไม่มีเพราะยังไม่ถึงกำหนดชำระเงินคืน

1.6 การทุนสะสม

กองทุนสะสมเงินออมทรัพย์สัจจะปัจจุบันถึง 15,600 บาท

1.7 การใช้เงินตามวัตถุประสงค์

การใช้เงินของผู้กู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ประมาณ 80% และส่วนที่เหลืออาจใช่นอกวัตถุประสงค์บ้าง

1.8 ทศนคติของชุมชนต่อกองทุน

ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่ดี ช่วยเหลือประชาชนได้ และกระจายอำนาจเงินสู่ชนบท อีกทั้งช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้ด้วย ทำให้เงินกระจายอำนาจได้ดี

1.9 ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปความเข้มแข็งได้ดังนี้

1. ชาวบ้านที่ได้รับการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้มากขึ้น กินคืออยู่ดี สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้จากการประกอบอาชีพ
2. ชาวบ้านมีความสามัคคีและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น เพราะชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันจึงทำให้กองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นมาได้
3. ชาวบ้านมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ ชาวบ้านนำเงินมาชำระให้กับกองทุนตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่ตนมีอยู่

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือหน่วยการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้)

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยการประเมินระดับบุคคล

(1) อาชีพเดิม

จากการสัมภาษณ์สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่สมาชิกมีอาชีพเดิม คือ การค้าขายและการบริการ การเกษตร เช่นการขายของชำ การขายอาหาร เสริมสวย เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งอาชีพเดิมของผู้กู้ส่วนใหญ่ก็คืออาชีพที่ผู้กู้ประกอบอยู่ในปัจจุบัน

(2) สมาชิกในครอบครัว

สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวรวมไม่เกิน 5 คน ซึ่งถือว่าเป็นครอบครัวขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวชนบทของไทยในสมัยก่อน

(3) สภาพการอยู่อาศัย

สภาพการอยู่อาศัยของสมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่จะมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ไม่ต้องเช่าบ้านอยู่ เพราะส่วนใหญ่มีที่อยู่เพียงพอ แต่มีบางส่วนที่ยังเช่าที่อยู่อาศัย

2.2.2 ผลประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Indicator)

(1) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ

คณะกรรมการกองทุนพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิกผู้กู้จำนวน 5,000 บาท 10,000 บาท 15,000 บาท 20,000 บาท ตามจำนวนที่เหมาะสมกับโครงการที่ขอกู้

(2) จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้

สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่ขอกู้เงินเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพที่ตนประกอบอยู่ จึงเป็นเหตุให้สมาชิกส่วนใหญ่มีเงินทุนนอกเหนือจากเงินที่ได้รับอนุมัติให้กู้ยืม และบางส่วนได้กู้ยืมมาจากสถาบันการเงินบางส่วนแล้ว แต่ยังขาดเงินทุนเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยจึงยื่นเรื่องขอกู้กับกองทุนหมู่บ้าน

(3) วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ

สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินกองทุน เพื่อนำไปใช้ในโครงการพัฒนาอาชีพ ส่วนใหญ่จะนำเงินไปซื้อสินค้าเพิ่มเติม ขยายกิจการที่ทำอยู่ให้ใหญ่และมีรายได้มากยิ่งขึ้น

(4) สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ

สถานประกอบการ วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่สมาชิกผู้กู้ที่ขึ้นเรื่องขอกู้ยืมเงินกองทุนจะมีสถานประกอบการที่มีทำเลเหมาะแก่การประกอบอาชีพนั่น ๆ อยู่แล้ว ส่วนวัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ มีเพียงบางส่วนที่ยังไม่มีต้องการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ใหม่ เพื่อดำเนินกิจการต่อไป แต่ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินไปเพื่อต้องการซื้อวัสดุและอุปกรณ์เพิ่มเติมจากที่มีอยู่

(5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

สมาชิกผู้กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านทุกรายมีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ แต่สมาชิกผู้กู้แต่ละรายมีความรู้และทักษะไม่เท่ากัน บางคนมีความรู้และทักษะมากประมาณ 10-20 ปี แต่บางคนมีเพิ่งเริ่มมีความรู้และทักษะน้อย จึงมีความยากต่อการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

2.2.3 ผลประเมินกระบวนการ (Process Indicator)

(1) การใช้จ่ายเงินกู้

การใช้จ่ายเงินกู้ยืมของสมาชิกผู้กู้ สมาชิกผู้กู้นำเงินกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านไปใช้ในการดำเนินธุรกิจให้พัฒนามากยิ่งขึ้น เช่นนำเงินไปปรับปรุงร้านให้ดูดี ซื้อวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ยืมเงิน

(1) การหาความรู้เพิ่มเติม

สมาชิกผู้กู้ไม่ได้มีการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพของตน เพราะใช้เวลาไปกับการประกอบอาชีพที่ทำอยู่เป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ได้มีการไขว่คว้าหาความรู้เพิ่มเติม

(2) การหาตลาด

สมาชิกผู้กู้ที่ขึ้นเรื่องขอกู้ยืมเงินกับกองทุนหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์สมาชิกพบว่าสมาชิกหาตลาดได้เอง และส่วนใหญ่มีคนสนิทหรือญาติพี่น้องเป็นผู้แนะนำตลาดให้

(4) การทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน

สมาชิกผู้กู้ไม่มีการทำบัญชีการใช้จ่ายเงินเป็นเรื่องเป็นราวเท่าไร ส่วนมากจะทำการจดบันทึกการใช้จ่ายเป็นครั้งคราวเท่านั้น

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้)

(1) ผลโดยตรงที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้

ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงตามวัตถุประสงค์ของสมาชิกผู้กู้คือ สมาชิกผู้กู้มีเงินหมุนเวียนในกิจการเพิ่มมากขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการนำเงินไปพัฒนาอาชีพ และการนำเงินไปซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปรับปรุงกิจการ

(2) ผลทางอ้อมที่ได้จากการใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของการกู้

ผลทางอ้อมที่เกิดขึ้นกับสมาชิกผู้กู้ที่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์คือ สมาชิกผู้กู้ได้พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้เงินทุนไปดำเนินกิจการต่อจึงทำให้ได้พัฒนาทักษะและเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานมากยิ่งขึ้น

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ประกอบอาชีพดังนี้

- เลี้ยงปลา
- เลี้ยงไก่
- ค้าขาย
- ทำธุรกิจส่วนตัว (ผัสดัก)

3.1 อาชีพเลี้ยงปลาดุก มีกระบวนการเลี้ยงปลาดุกผสมผสานไปกับการเลี้ยงไก่ เพื่อเป็นการลดต้นทุนอาหารปลาดุก และปลาจะโตไวอีกด้วย และผลผลิตที่ได้ยังไม่เพียงพอกับทุนที่เสียไปเท่าไรนัก เนื่องจากกลุ่มผู้เลี้ยงปลาเป็นกลุ่มผู้ลงทุนใหม่นั้นเอง ขาดประสบการณ์อยู่ หรือต้องหาดลาดส่งปลาดุกเอง ถ้าผ่านพ่อค้าคนกลางราคาปลาดุกก็จะต่ำลงไปด้วย

3.2 อาชีพเลี้ยงไก่ (พันธุ์ไข่) มีกระบวนการเลี้ยงที่ดี ได้ผลผลิตคือขายไข่ทุกวัน และมีรายได้ทุกวันเนื่องจากการส่งไข่ให้กับร้านค้าในหมู่บ้านของตัวเอง จากการสัมภาษณ์นั้น อาชีพขายไก่มีผลกำไรที่เห็นชัดได้ดี

3.3 อาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่แม่ค้าจะออกไปขายของในตอนประมาณ ตี 4 ซึ่งการค้าขายจะเห็นเงินทุกวันเหมือนกันแต่เนื่องจากแม่ค้าได้เป็นหนี้เงินทุนนอกระบบในตลาดมากจึงทำให้เงินที่ได้ต้องใช้นี้ให้กับตลาดทุกวัน

3.4 การทำธุรกิจส่วนตัว ผัสดัก เป็นผลสำเร็จในหมู่บ้านดีมาก ทำชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านพระ เพราะเป็นสินค้าส่งออกของหมู่บ้าน มีการสั่งซื้อทุกวันทำให้อาชีพนี้ประสบผลสำเร็จไปด้วยดี และทำชื่อเสียงให้กับตำบลหนองกระทุ่มด้วย

4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. เงิน 1 ล้านบาทมีประโยชน์มากกับหมู่บ้านพระ ชาวบ้านได้เห็นความสำคัญของเงิน 1 ล้านบาทกับชุมชนของตน และยังส่งเสริมให้เงิน 1 ล้านบาทยังคงอยู่กับหมู่บ้านพระตลอดไปอีกด้วย
2. เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะเป็นประโยชน์ให้กับหมู่บ้านของตน อีกทั้งคณะกรรมการยังมีการบริหารงานที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด มีการจัดสรรผลกำไรประจำปี
3. ผู้สมัครขอกู้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกเดือน มีการออมเงินตั้งหมู่บ้านไว้ทุกเดือนอีกด้วย
4. นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีการประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านดี และผู้นำหมู่บ้านมีการบอกต่อยังชาวบ้านพระให้ทั่วถึงกันได้

5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

(1) การเกิดกองทุน

การบรรลุเป้าหมายเรื่องการเกิดกองทุนพบว่า ก่อนการเกิดกองทุนชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน มีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสามารถพัฒนาอาชีพและเสริมสร้างรายได้ สร้างงาน สร้างสวัสดิการแก่สมาชิกกองทุน ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

(2) ระบบบริหารกองทุน

ระบบบริหารกองทุนพบว่า มีคณะกรรมการทำหน้าที่บริหารกองทุนจำนวน 15 คน มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบกองทุน คณะกรรมการร่วมกันจัดทำระเบียบกองทุน การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร มีการจัดประชุมคณะกรรมการ รับสมัครสมาชิก จัดทำบัญชี รับฝากเงิน มีขั้นตอนในการคัดเลือคนุมัติเงินกู้ มีการจัดสรรผลประโยชน์ ตามเป้าหมายที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

(3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองพบว่า ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และนำหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและการประกอบอาชีพของสมาชิกกองทุน ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำหลักการมาใช้ในการดำเนินกิจการของสมาชิกผู้กู้ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

(4) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า มีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้ประชาชนเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นของสมาชิกทุกคน ไม่ใช่เงินที่รัฐบาลให้ยืม ดังนั้นต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องจัดการกันเอง ไม่ใช่รอรัฐบาลมาจัดการ และผู้กู้มีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยไม่กู้หนี้จากแหล่งเงินกู้นอกระบบที่มีดอกเบี้ยแพง ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

(5) การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งพบว่า ด้านศักยภาพเดิมของบริบท สภาพป่าไม้ หนองน้ำ จำนวนประชากร การประกอบอาชีพครั้งแรกของประชากร รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ส่วนศักยภาพด้านการดำเนินงานที่ผ่านมาในด้านต่างๆ เช่น ทู่นด้านการเงินคือมีจำนวนเงินกองทุนในหมู่บ้าน ทู่นด้านทรัพยากรทางกายภาพคือลักษณะประชากร การประกอบอาชีพ สภาพที่ดิน ทู่นทางวัฒนธรรมประเพณีคือการใช้ภาษาโคราช มีการเข้าวัดทำบุญ ส่วนความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้พบว่าผู้กู้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และมีรายได้เพิ่มเติม ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

5.2 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้

การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ของกองทุนหมู่บ้านพระ เริ่มเกิดเป็นองค์กรเครือข่ายตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการจัดตั้งกองทุนโดยจากการร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง กับชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ได้สรุปองค์กรใน 3 ระดับคือ

1. ระดับชาวบ้านคือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. ระดับอำเภอและจังหวัด เป็นกรรมการพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำติดตามการ

ประเมินผล

3. กรรมการระดับชาติ เป็นหน่วยงานกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหาร
- ซึ่งทั้ง 3 องค์กรนี้ได้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันคือกรรมการระดับชาติ ได้

ระดมความคิดกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารเพื่อให้ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ในขณะที่กรรมการระดับอำเภอและจังหวัดเกิดการเรียนรู้จากกรรมการระดับชาติ และนำการเรียนรู้มาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำและให้คำปรึกษารวมทั้งติดตามการประเมินผล จากนั้นคณะกรรมการกองทุนเรียนรู้ขั้นตอนการบริหารและขั้นตอนการก่อเกิดกองทุน และนำการเรียนรู้นั้นมาทำขั้นตอนการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านพระ เมื่อสามารถจัดตั้งกองทุนได้สำเร็จเครือข่าย

การเรียนรู้ร่วมกันก็เริ่มขึ้นอีก โดยคณะกรรมการกองทุนต้องจัดทำประชาคมเพื่อทำความเข้าใจในระเบียบและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการบริหารกองทุน ให้กับสมาชิกกองทุนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามแนวทางและหลักการของกองทุนได้

5.3 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

5.3.1 ปัจจัยด้านบวก

- (1) การมีกองทุนอยู่ก่อนการเกิดกองทุน เพราะทำให้สามารถทำให้กระบวนการจัดตั้งกองทุน ได้รับความร่วมมือและเข้าใจนโยบายได้มากขึ้น
- (2) มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับระเบียบคณะกรรมการและระเบียบการจัดตั้งกองทุน ทำให้สามารถนำระเบียบไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและดำเนินงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) การมีศักยภาพเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทำให้เกิดความพร้อมในการประเมินกองทุนหมู่บ้านและจัดตั้งกองทุนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
- (4) มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี เนื่องจากสื่อจากหลากหลายทาง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ คณะบุคคล ช่วยกันประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์ของโครงการ
- (5) การศึกษา ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นมีการศึกษามากพอสมควร จึงสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายได้ไม่ยากนัก
- (6) คณะกรรมการกองทุน สามารถดำเนินการบริหารกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ รับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตน มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงานและทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- (7) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้ยืมเงิน เป็นผู้มีความรับผิดชอบ นำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ และนำเงินต้นรวมทั้งดอกเบี้ยมาส่งคืนแก่กองทุนเพื่อให้สมาชิกรายอื่นได้กู้ยืมต่อไป

5.3.2 ปัจจัยด้านลบ

- (1) มีประชาชนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนขึ้นมา เพราะคิดว่าไม่มีประโยชน์แก่ตนเอง ไม่มีความจำเป็นที่จะกู้ยืมเงิน
- (2) มีผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกน้อย เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านไม่ค่อยดีนัก และประชาชนไม่เห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิก
- (3) คณะกรรมการบางคนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างแท้จริง จึงทำให้มีผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกองทุนน้อยกว่าที่กำหนด

(4) การให้ความร่วมมือ สังเกตได้ว่าชาวบ้านให้ความร่วมมือน้อยในการร่วมกันทำประชาคม จึงต้องแก้ปัญหาโดยการให้ส่งตัวแทนมาเพียงบ้านละหนึ่งคน

5.4 แนวทางที่จะช่วยส่งเสริมให้กองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ 3 เกิดการพัฒนาหมู่บ้านที่เหมาะสม

แนวทางที่จะช่วยส่งเสริมให้กองทุนหมู่บ้านพระ หมู่ 3 เกิดการพัฒนาหมู่บ้านที่เหมาะสมคือแนวทางวิธีการในการดำเนินธุรกิจ ให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและมีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาให้กับผู้ที่มีรายได้น้อยและประกอบอาชีพจริง

5.5 ความเข้มแข็งของชุมชน

5.5.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาล และเอกชนต่าง ๆ ในเรื่องการประสานงาน และสมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการในการจัดประชุมเวทีทุกครั้งไป

5.5.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

ชาวบ้านมีการกินคืออยู่ได้อย่างเพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งการที่จะอยู่ดีกินดีได้นั้นชาวบ้านต้องมีอาชีพ จึงจะตอบสนองความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้า และยารักษาโรค และต้องมีความสามัคคีกัน ไม่มีการขัดแย้งกัน มีการรวมกลุ่มองค์กรกันในหมู่บ้าน อีกทั้งมีการยกย่องคนทำความดีด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านพระหมู 3 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังต่อไปนี้

1 สรุป

1.1 สรุปภาพรวมกองทุนหมู่บ้านพระ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านพระ จากการวิเคราะห์โดยมองจากภาพรวมของปัจจัยหลาย ๆ ด้าน จะเห็นได้ว่ากองทุนมีการเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดีตั้งแต่กระบวนการจัดตั้ง การเลือกสรรคณะกรรมการ กฎระเบียบที่สำคัญจัดทำร่วมกันระหว่างสมาชิกของกองทุน คณะกรรมการกองทุน รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษา มีฝ่ายตรวจสอบที่มาจากสมาชิกของกองทุนเข้าร่วมตรวจสอบความโปร่งใส ในการดำเนินการบริหารงานกองทุน ทำให้กองทุนได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก จากการประเมินความพร้อมของกองทุน และการประเมินความพร้อมของหมู่บ้าน มีความมั่นใจว่ากองทุนหมู่บ้านพระมีศักยภาพในการบริหารดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐบาล และพร้อมรับการสนับสนุนเงินจำนวนหนึ่งด้านบาทจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อนำเงินมาจัดสรรให้กับสมาชิกที่มีความต้องการกู้ยืมเงินไปสร้างงาน สร้างรายได้ต่อไป

กองทุนหมู่บ้านหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า กองทุนเงินล้าน เป็นกองทุนที่จัดขึ้นเพื่อการกอบกู้วิกฤติทางเศรษฐกิจร่วมกันกับชุมชน โดยเริ่มจากหมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มาเรียนรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ส่งเสริมให้เกิดการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นพื้นฐานในการพึ่งพาตนเอง ถดรายจ่ายสร้างรายได้ ใช้ “เงิน” เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้กับชุมชนที่กำลังพัฒนา และต่อยอดให้กับชุมชนที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้วในระดับหนึ่ง และขยายผลไปช่วยชุมชนที่อ่อนแอกว่า โดยส่วนราชการจะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้วางกรอบ นโยบาย และหลักเกณฑ์ที่สำคัญ รวมถึงให้คำแนะนำและคำปรึกษาในทางที่เป็นแนววิชาการเท่านั้น วิเคราะห์อนาคตของกองทุนหมู่บ้าน โดยการพิจารณาจากศักยภาพของชุมชน ว่าชุมชนได้มีการสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาเป็นลำดับ หลังจากชุมชนได้มีโอกาสเป็นผู้บริหารจัดการด้วยชุมชน ชาวบ้านเลือกคณะกรรมการ คณะกรรมการเป็นผู้บริหารเงิน สมาชิกผู้กู้เป็นผู้ออกระเบียบเอง นับว่าชุมชนเป็นผู้กำหนดตัวเอง ไม่มีใครมากำหนดเหมือนแต่ก่อน ซึ่งจากกระบวนการทางความคิดเหล่านี้ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น

และทำให้ชุมชนมีศักยภาพเพียงพอในการบริหารกองทุนเงินล้านให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน กองทุนเงินล้านจะเป็นรากของพลังแผ่นดินที่เข้มแข็ง และเติบโตเป็นร่มเงาให้คนยากไร้และด้อยโอกาสต่อไป

1.2 สรุปบทบาทของกองทุนในการพัฒนาสมาชิกผู้กู้

กองทุนเงินล้านมีบทบาทในการพัฒนาสมาชิกผู้กู้ เพราะผู้กู้ได้รับโอกาสในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับตัวสมาชิกผู้กู้ ส่งเสริมให้สมาชิกผู้กู้เกิดการพึ่งพาตนเองรู้จักเศรษฐกิจแบบพอเพียงและมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกผู้กู้ทราบดีว่าการได้เงินสนับสนุนจากกองทุนไปสร้างอาชีพ และมีดอกผลกลับคืนมายังสมาชิกผู้กู้ ตัวสมาชิกผู้กู้ควรจะคืนดอกผลบางส่วนให้กับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อที่จะสามารถนำไปให้สมาชิกรายอื่นในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ต่อไป สมาชิกผู้กู้เป็นผู้ที่รู้รักษาวินัยทางการเงิน ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ มีความรับผิดชอบ และเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้สมาชิกผู้กู้เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ สร้างทัศนคติที่ดีแก่บุคคลอื่น

1.3 สรุปบทบาทของกองทุนในการพัฒนาชุมชน

กองทุนเงินล้านเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนบ้านพระ ให้มีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการพัฒนาความคิดทางระบอบประชาธิปไตยในชุมชน เนื่องมาประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและแสดงทัศนคติในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งในอดีตประชาชนไม่มีบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชนเลย ก่อนที่จะมีโครงการกองทุนเงินล้านเข้ามาสู่ชุมชนประชาชนในชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทในการร่วมกันระดมความคิด และแลกเปลี่ยนทัศนคติ แต่เมื่อกองทุนเงินล้านเข้ามาสู่ชุมชน ประชาชนมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการบริหารกองทุน มีการเปิดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นทั้งในหมู่บ้านของตนเองและในต่างหมู่บ้าน โดยรวมเป็นระดับตำบลด้วย

2. อภิปรายผล

2.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านพระ ได้แก่

(1) การเกิดกองทุน

กองทุนหมู่บ้านพระ เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ซึ่งให้คำแนะนำและช่วยเหลือเกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งกองทุน

(2) ระเบียบบริหารกองทุน

กองทุนหมู่บ้านพระ มีระเบียบบริหารกองทุนซึ่งเกิดจากการที่คณะกรรมการกองทุนร่วมกันร่างและนำมาทำประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านว่าเป็นระเบียบที่ชาวบ้านเห็นว่าเหมาะสมกับหมู่บ้านหรือต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข

(3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

กองทุนหมู่บ้านพระและสมาชิก มีการนำหลักการเรียนรู้ เช่น หลักเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้กับการดำเนินงานกองทุนและการประกอบอาชีพของชาวบ้าน

(4) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

ด้านการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ สมาชิกผู้ที่มีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยไม่กู้หนี้ยืมสินจากแหล่งเงินกู้ยืมในระบบที่มีดอกเบี้ยแพง แต่หันมาสนใจกู้เงินกับกองทุนหมู่บ้านซึ่งมีดอกเบี้ยที่ต่ำกว่า และยังสามารถผ่อนผัน ได้ในยามจำเป็น

(5) การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

ด้านการมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า ในการทำการกิจการของสมาชิก ผู้กู้ สมาชิกผู้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และมีรายได้เพิ่มเติม สมาชิกผู้กู้มีการพึ่งพาตนเอง และได้รับความรู้และทักษะเพิ่มเติมจากการประกอบอาชีพ

2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ ได้แก่

2.2.1 ปัจจัยด้านบวก

- (1) การมีกองทุนอยู่ก่อนการเกิดกองทุน เป็นปัจจัยที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น
- (2) ระเบียบต่างๆ ที่รัฐบาลได้จัดไว้ เป็นแนวทางที่ดีในการบริหารงานของกองทุน
- (3) การมีศักยภาพเกี่ยวกับบริบทชุมชน เป็นปัจจัยพื้นฐานอันดับแรกของการก่อเกิดกองทุน
- (4) มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี ช่วยให้ทำความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติงานดีขึ้น
- (5) การศึกษา เป็นปัจจัยที่สามารถช่วยในเรื่องกระบวนการดำเนินงานรวมทั้งการตัดสินใจได้มากขึ้น
- (6) คณะกรรมการกองทุน ทำงานด้วยความยุติธรรมและมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน

(7) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ และนำเงินกู้มาคืน

2.2.2 ปัจจัยด้านลบ

- (1) มีประชาชนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุน
- (2) มีผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกน้อย
- (3) คณะกรรมการบางส่วนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่
- (4) การให้ความร่วมมือ

2.3 การเกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้

จากการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐ และประชาชนทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในด้านการบริหารจัดการกองทุน รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกองทุนกับ คณะกรรมการ ในด้านหลักการและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการดำเนินงานกองทุนที่เป็น ประโยชน์ต่อชุมชนและสมาชิกผู้รู้

ปัจจุบันมีการสร้างเสริมสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น ชุมชนเป็นผู้กำหนด อนาคตและจัดการหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง มีความเกื้อกูลประโยชน์ ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน ภาพรวมของชุมชนในปัจจุบันนี้ มีการเชื่อมโยงกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม มีการกระจายอำนาจใน ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน

1. ชาวบ้านมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งการที่จะมีอยู่ มีกินได้นั้นชาวบ้านจะต้องมีอาชีพ จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และยารักษาโรค ชาวบ้านน้อมรับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ปัจจุบัน ในเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพราะยุคนี้เป็นยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำ จึงเห็นด้วยและคิด ปฏิบัติตามพระราชดำริของในหลวง เพื่อช่วยให้ชาวบ้านได้อยู่อย่างมีความสุข กล่าวโดยสรุปว่า ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนประการแรกคือ ชาวบ้านต้องมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

2. สมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิด โดยการพูดคุยและการประชุม ในส่วนประเด็นนี้ รวมไปถึงกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่ไม่เป็นทางการ เช่นกลุ่มออมทรัพย์ ควรมี การประชุมนำเสนอผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่ม ให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบ เพื่อ ศึกษาและบอกแนวความคิดของสมาชิกในกลุ่มก็ได้ หรือจะเป็นการประชุมเพื่อรายงานการเงิน ของกลุ่ม ทั้งนี้อาจมีการเชิญชวนผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมารับฟัง ทำให้ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็น

สมาชิกไว้วางใจสมัครเป็นสมาชิกเพิ่ม หรือได้รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านที่แตกต่างกันออกไปอีกก็ได้

2.5 ผลโดยตรงและผลกระทบต่างๆ คือ

(1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

ผลโดยตรงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านพระคือ สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนได้นำเงินไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างงานให้กับชุมชน และเกิดเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน

(2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

ผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นกับสมาชิกผู้กู้คือ สมาชิกผู้กู้สามารถหารายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ครอบครัวเกิดการกินดีอยู่ดี และสามารถสนองตอบปัจจัยสี่ได้อย่างครบถ้วน

(3) ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact)

ผลกระทบโดยอ้อมที่เกิดขึ้นกับสมาชิกผู้กู้คือ สมาชิกผู้กู้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การบริหารจัดการกองทุน

(1) คณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ควรจัดประชุมคณะกรรมการทั้งหมดโดยพร้อมเพรียงกัน และทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่รวมทั้งความรับผิดชอบในส่วนของแต่ละคน เพื่อให้ปฏิบัติไปเป็นแนวทางเดียวกัน

(2) การจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน ควรจัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบันที่สุด เพื่อการตรวจสอบยอดเงินรับและเงินจ่ายได้สะดวกรวดเร็วที่สุด และสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากองทุนมีเงินสะสมเพียงพอต่อการให้อนุมัติเงินกู้ครั้งต่อไปหรือไม่

(3) การทำงานของกรรมการที่มีหน้าที่รับผิดชอบมาก เพื่อไม่ให้กรรมการคิดว่าตนทำงานมากคนอื่นทำงานน้อยแต่ได้รับการจัดสรรผลประโยชน์เท่ากัน ควรทำตารางเวลาการทำงานสำหรับกรรมการที่ทำงาน ถ้ากรรมการทำมากควรได้รับการจัดสรรผลประโยชน์มากเนื่องจากกรรมการที่ทำงานต้องสละเวลาและต้องรับผิดชอบมากกว่ากรรมการคนอื่น ๆ

(4) ความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน มีการจัดสรรคณะกรรมการพิเศษคือ กรรมการตรวจสอบภายในซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกกองทุน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานและตรวจสอบการทำบัญชีของกอง จะทำให้เกิดความไว้วางใจในการดำเนินงานบริหารกองทุนของคณะกรรมการมากยิ่งขึ้น

(5) การขาดการร่วมมือในการจัดประชาคมหมู่บ้านของกองทุน ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยประกาศตามหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และทำหนังสือถึงสมาชิกเป็นรายบุคคลโดยให้กรรมการให้พื้นที่เป็นผู้นำไปให้ และทำความเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับการทำประชาคม

(6) กระบวนการกู้ยืมเงิน มีขั้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อน ควรจัดทำเอกสารที่อธิบายขั้นตอนการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน และการเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ให้อำนวยความสะดวกในการกู้ยืม

(7) การเขียนคำขอกู้ยืมเงิน ควรจัดทำแบบคำขอกู้เป็นตัวอย่างติดแสดงไว้ให้สมาชิกที่ต้องการกู้ยืม ได้ศึกษาและนำไปเขียนอย่างถูกต้อง

(8) การพิจารณาอนุมัติการให้กู้ยืม ควรพิจารณาจากผู้ค้อยโอกาสที่มีฐานะยากจนจริง ๆ ให้สมาชิกได้มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็กเพื่อที่สมาชิกจะได้นำรายได้ไปเลี้ยงครอบครัวและเป็นการให้โอกาสสมาชิกที่ไม่เคยได้ประกอบกิจการเพราะความยากจน ถ้าสมาชิกมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพนั้นเช่น เคยเป็นลูกจ้างและมีประสบการณ์มาเป็นเวลาหลายปีแต่ไม่มีทุนเพียงพอที่จะนำมาประกอบอาชีพของตนเอง

3.2 การนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

(1) สมาชิกผู้กู้เงินควรนำเงินกู้ไปปรับปรุงร้านหรือสถานประกอบการ ให้มีคุณภาพ มีความสะอาด ดูแล้วน่าเชื่อถือ ทำให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจมากขึ้น

(2) สมาชิกผู้กู้เงินควรนำเงินกู้ไปซื้อวัสดุและอุปกรณ์เพิ่มเติม เช่น สมาชิกที่ประกอบอาชีพซ่อมรถ นำไปซื้อเครื่องมือที่ทันสมัยและทำงานได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น สามารถรองรับลูกค้าได้เยอะ และเกิดความรวดเร็วในการบริการลูกค้า

(3) สมาชิกผู้กู้ นำเงินกู้ไปซื้อวัตถุดิบในการผลิตได้ปริมาณมากขึ้น และได้ราคาส่งที่ถูกลงเนื่องจากซื้อวัตถุดิบจำนวนมาก ทำให้ผลิตภัณฑ์มีต้นทุนต่ำกว่าเดิมและมีรายได้มากขึ้น

(4) สมาชิกผู้กู้เงินควรนำเงินกู้ไปปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น เช่น นำเงินไปซื้อเครื่องอบไอน้ำฆ่าเชื้อโรคในการทำผลิตภัณฑ์ที่ต้องบรรจุขวดแก้ว หรือพลาสติก

(5) สมาชิกผู้กู้ที่นำเงินกู้ไปใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่จะนำเงินไปซื้อสัตว์ที่จะเลี้ยงเพิ่มขึ้นจากเดิม เช่น การเลี้ยงเป็ด-ไก่ การเลี้ยงปลา เพื่อคุ้มครองการใช้เวลานานในการเลี้ยง ถ้าเลี้ยงได้มากก็สามารถลดต้นทุนค่าแรงงานได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

การพัฒนาเศรษฐกิจ[ออนไลน์].(2545).ได้จาก: http://www.dnfe5.nfe.go.th/ilp/so02/so02_4.html

การปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2543

เกษม ดันดิผลชีวะ.(2539).ครอบครัวไทยกับแนวโน้มในอนาคต.ไกล่หมอ.20(6):61-63.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2545).ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 1.นนทบุรี:เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2545).ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1.นนทบุรี:เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2545).ชุดวิชาสารนิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 1.นนทบุรี:เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

คนรุ่นใหม่.(5 สิงหาคม 2545). มติชน :10.

ชุมชนเข้มแข็ง. (17-19 มิถุนายน 2545) . ประชาชาติธุรกิจ

คู่มือการค้า [ออนไลน์]. (2545). ได้จาก: <http://www.moc.go.th/thai/dbe/economic/bot.html>

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สมเด็จพระ.(2544). วัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก. สุโขทัยธรรมาธิราช. 14(74) : 5-11.

แนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนอย่างยั่งยืน [ออนไลน์].(2545). ได้จาก : <http://www.welfareforall.org/art/php3?num=12&p=1>.

แนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน. (2544) , หนังสือพิมพ์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้:11

แนวทางศึกษา “สื่อ” วัฒนธรรม[ออนไลน์].(2545). ได้จาก : <http://www.sac.or.th/projects/title/Adventures.html>.

บทสรุปภาวะเศรษฐกิจ[ออนไลน์].(2545). ได้จาก :http://www.oae.go.th/about/economy_status/economy_45.html.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.(2544).สำนักงานสิ่งแวดล้อม.

หลังวิกฤตเศรษฐกิจ [ออนไลน์].ได้จาก : http://business.siam2you.com/article/b_scb/index.

พวงแก้ว ปรีชาชนพจน์, สุเมธ เหลืองจิติมงคลและการดา เศรษฐนาคร.(2545).สภาพแวดล้อมของคนไทย.เศรษฐกิจและสังคม. 39(1) : 57-66.

ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม[ออนไลน์]. (2545). ได้จาก :

<http://www.nesdb.go.th/data/data/plann9/data/M6.doc>.

ยุทธพร.(มิถุนายน 2545).คำนิยามไทย.รวมพลัง :10.

รุ่งนภา ทัดท่าทราย.(ม.ป.ป.) .โครงการพัฒนาคุณภาพในกลุ่ม SMEs.มาตรฐานระบบคุณภาพขั้น [ออนไลน์]. (2545) .พื้นฐาน ก้าวแรกสู่ความสำเร็จของธุรกิจอุตสาหกรรม.

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล , ทิปรัตน์ วัชรากูรและวีณา เศษะพนาคกร.(2545). ความยากจนปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา.เศรษฐกิจและสังคม. 39(1) ซ 37 — 44.

เว็ลด์แบงก์ชี้หลังวิกฤติคนไทยจนเพิ่ม 3 ล้านคน.(31 พฤษภาคม 2545).กรุงเทพธุรกิจ.

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.(2543).แนะนำแนวทางเพื่อความอยู่รอดของ SMEs .สภาอุตสาหกรรม. 9(53):46-57.

สร้างสันติภาพทั่วโลก.(23 — 29 มิถุนายน 2545).สยามธุรกิจ.

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม[ออนไลน์].(2545). ได้จาก : http://www.oepp.go.th/t_soe44_1.html.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545) . การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ. วัฒนธรรมไทย.39(2):9.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). รายได้ ค่าใช้จ่ายและหนี้สินของครอบครัว.สารสถิติ. 13(5) : 3-4.

ห้าปีวิกฤติคนไทยแย่ลงจนเพิ่ม. (21 มิถุนายน 2545). มติชน.

อาทิตย์ วุฒิกะโร. (2543). สรุปสาระสำคัญร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. อุตสาหกรรม. 43 : 45 — 52.